

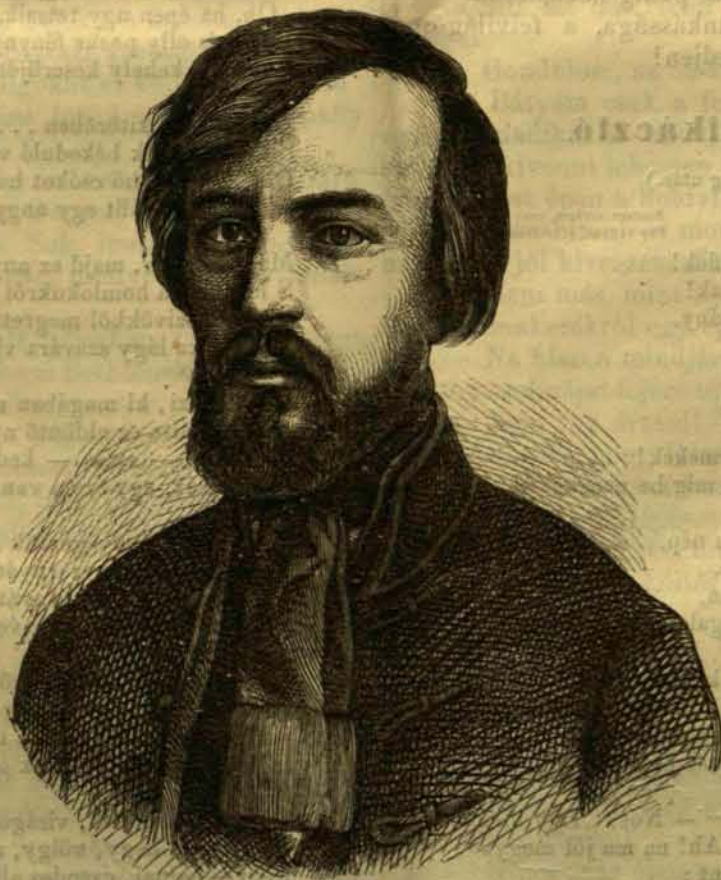

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 pft. vagy 4 ft. 20 kr. uj pénzben. Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Medgyes Lajos.

A testvér Erdély egyik tiszta költői erővel és lelkesültséggel működő fia, egyike a legjobb hangzású neveknek az újabb magyar irodalmi nemzedék között.

Mutathat föl egy irodalom jeles, sőt magukban véve kitünő termékeket mindenik ágában, de valamint a tudományos mű eredményre, a benne közlött eszmék elterjedésre csak akkor számíthatnak, ha mind hang, mind tárgyválasztás az illető közönség ismeretköréhez s fölfogásához van mérve: a szépirodalom is, költészet, itészet, egyházi, sőt történeti, politikai, szóval az összes, bármely szaku irodalmi munkásság, mellynek hivatása kisebb nagyobb részben a nemzet kedélyére folyani be irányadólag, csupán úgy remélheti céljának szorosabb megközelítését, ha kutforrásul és kiindulási pontul egyenesen azon nép szellemét veszi és használja fel, s tartja szem előtt, a mellyhez szólni kíván. — Innét van, hogy a Vörösmartyt, Petőfit megelőzőt írói nemzedéktől sem lehet ugyan a hatást általában megtagadni, sőt e korból is mentek át egyes művek a nép lelkébe, de a saját értelemben vett magyar irodalmat s különösen költészetet csak tőlök lehet számitani. — Mindezt pedig egyedül annak megértésére kell elmondanunk, miszerint Medgyes Lajos volt, kinek művei a magyar (protestans) egyházi irodalom terén, a fenebbi értelemben új korszakot nyitottak, nemcsak a mennyiben eszmét, hangot, lelkesülést a nép életéből, érzelmvilágából, érdekeiből merített, és első tudta szempontját a népével mindenben azonosítani: de azért is, mert ő Erdélyben a korán elhunyt Csernátoni Beke Sámuel által kezdett uton végig haladva, az egyházi irodalmat az elvont, és alkalmazás nélkül meddő térről, a gyakorlat termékeny mezejére vezette át, s — az Irás szavai szerint — az ígét testté változtatta. Ezért megilleti a tisztelethely irodalmunk Pantheonában. — Medgyes született Maros-Vásárhelyt 1817-ben november 19-én, a hét törzs székely nemzetség *) egyikéből. Tanu

MEDGYES LAJOS.

lását a maros-vásárhelyi evang. ref. főiskolában kezdte, s ugyanott kitünő előmenetellel folytatta és végzé; de legtöbbet atyjának köszönhet, ki királyi táblai ügyvéd, s a klasszikai irodalomban és európai mivelt nyelvekben otthonos levén, fia szellemi fejlődésére hathatós és üdvös befolyást gyakorolt. Itt írta első költői kísérleteit, és többek közt „Fibán“ czimű költői beszélyét, melly 1840-ben, a Kisfaludy-társaság által hirdetett verseny alkalmával dicséretet nyert, s annak ünnepélyén Bártfay László által felolvastatván, és az Évkönyvben kiadatván, lapokban és zsebkönyvekben megjelent lantos- és elbeszélő költeményeivel együtt, a kiváló tehetségű ifju költő iránt már ekkor szép reményeket ébresztett.

1843-ban, a felsőbb tanulmányokat végezve s belölök az erdélyi négy főiskolában szigorlatot téve, tudományos képződése befejezése végett külföldi egyetemekre indult, de Bécsben utlevelét ki nem kaphatván, az ottani egyetem leczkét hallgatta, midőn a dézsi ev. reform. gyülekezet egyik hitszónoksága ürességbe jött, és oda, 1845-ben pappá választatott, mellyet, habár egyelőre jogi pályára készült volt, elfogadván, azóta ott hivataloskodik. Papilakja Erdélynek történetileg legnevezetesebb helyén, a dézsi ó-várban fekszik. — A forradalom előtt főleg a „Pesti divatlap“ba és „Életképek“be dolgozott; azonkívül a magyarhoni és erdélyi ellenzéki lapokba írt jeles politikai cikkeket. Ifjúkori versei „Erdélyi lant“ czim alatt 1846-ban, Kolozsvárt jelentek meg, de csak az előfizetők számára nyomtatván példányokat, ez Erdély határain túl nem igen terjedett. Már itt határozottan jelenkezik azon gazdag képzelettel s meleg érzéssel párosult önálló költői erő, melly műveinek kiváló jellegét képezi, s Medgyest kedvező viszonyok mellett a haza első lantosai sorába emelte volna. De az 1848-ki év mozgalmait is a politika mezejére sodorván, szépen indult költői fejlődését megakasztották, sőt az irodalomtól teljesen visszavonult, miglen 1853-ban, Jókai baráti látogatása (mellyet a „Vasárnapi Ujság“ 1855, II. felében közölt szép verssel énekelt meg) hallgat

*) Halom, Örlöcz, Jenő, Medgyes, Adorján, Zabrány, Ákos. (L. Kállai: „Székelyek eredetéről“ N.-Enyed, 1829.)

sából fölriasztotta. Azután a „Déliab“-ban, „Hölgyfutár“-ban, „Vasárnapi Ujság“-ban, zsebkönyvekben stb. elszórva jelentek meg tőle tárgyilagossá, és lantos költemények, s főleg ez utóbbiakban geniusa már teljes erejében nyilatkozik. Majd publicistai cikkeket is dolgozott, mellyek közül a „Vasárnapi Ujság“ 1856-ki folyamában közölt „Erdélyi levelek“, hol Erdély közéletének égető kérdéseit mély belátással és velős tollal taglalja, általános figyelmet, s eszmecsérét gerjesztettek: a „Kolozsvári Közlöny“ 1857. második félévében megjelent, s az erdélyi magyar megyék eloláhódását tárgyaló fejtegetései pedig külföldi hírlapokba is átmentek, s a sajtó figyelmét nemzetiségünk e nevezetes állapotára irányították.

Azonban a forradalom után leginkább az egyházi irodalomnak fektet, s összesen 5 kötet egyházi művet, beszédeket és imákat bocsátott közre, mellyek általános elterjedést nyertek, annyira, hogy a két haza egész fiatal ref. papsága azokat használja, s úgy szólva átmentek a nép lelkébe és Medgyes nevét a legnépszerűbbek egyikévé tették. Ezekben ő egészen új téren áll. Újak az eszmék, a gondolat-menet, a hang. Szavaiban az emberiség és haza iránti forró szeretet lángol, s a keresztyénység örök elveinek megvalósítása, a társadalomnak ezek szerinti szervezése, s az ebből eredő általános jólét és boldogság elragadó színekkel van rajzolva. Az emberi méltóságot, s az emberiség magas elzéljait emeli ki mindenütt, s az embert, mint Isten földi képviselőjét, mint szabadságra, tökélyre, boldogságra teremtetett lényt, mutatja föl, ki gyermeki bizalommal imádja a legfőbb szeretetet, — a világ köz atyját. *Imái*: megannyi himnusok a költészet legfensőbb tartományából, — szívből és lélekből vett hangjai az érzésnek és buzgóságnak — kiszakasztva egy költői kebel legbensőbb szentélyéből; igazak és átértettek, mint a hívő lélek fohászokodása. — Stylusa mindenki által megérthető, eredeti magyar, s egyesíti a népiesség fogalmát a művészzel; semmi fész, semmi üresség, dagály, — a mi műveinek a szakembereken kívül is általános elterjedést s kedveltséget biztosított. Nem rég jelent meg „Egyházi beszédeinek“ IV. kötete, Kolozsvártt, s „Protestans nők számára írt imakönyve“ Pesten; számos költeménye, Magyarország története stb. pedig kéziratban.

Adja az ég, hogy közhasznu munkássága, a felvilágosodás gyarapítására minél későbbi időre terjedjen!

Nagybójtji prédikáció.

(Farsang alatt és farsang után.)

Nincsen székem, csak egy állék?
Pap vagyok, prédikálók! — Népélek.

„Itt a farsang, fel, vigadjunk! Tánczra ifiak!
A gyönyör vak ellenségi hadd huhogjanak!
Szép az ifjukor, de tünde; szép a szép leány,
De ezerszer szebb egy deli ifu karán!

Igy ni! a ki mondta neki! kinunkra irul
Szedjük a lét hájvirágít, mig fája virul!
Eljen a kedv! éljen a táncz! Nosza gyermekek! . . .
Hogy volt, hogy? dörg több száz torok, mig be nem reked.

Órák mulnak, tánczol, mulat, vig az ifju nép,
És közéjük itt amott egy zuzos fej is lép,
Finom étel, bor, csemege van az asztalon,
Cseng a pohár, széles a kedv, nagy a vigalom! . . .

Bójt, nagybójt van! Kopogtatnak. Nos, ki az? Szabad!
Szarkaházi ur szemé az ajtóra tapad.
Mély bók. . . Számla . . . ezer forint! . Fejéhez kap a
Két hét előtt ép olly vig, mint most komor papa.

Léptek . . György jön. „Nagyságos ur!“ — Nos? „Egy idegen!“
— Ki az? „Nem tom . . tán szabó.“ — Ah! na ma jól megyen!
Uj bók . . . Papa a jövőre kérde rátekin:
— Mennyi? „Nem sok, bár több volna! hatszáz jó forint!“

Drága napok, nem hiába mondják a papok,
Legkivált ha még ma több illy vendéget kapok.
Még csak egy kell, csak egy! . . s akkor . . . nézzünk csak körül!
Egy kettő . . . tiz . . . hah! és akkor — tárczám kiürül!

Átkozott mult! Nem a mult, nem! Átkozott jelen,
Melly illy szörnyü pusztitást visz végbe zsebemen!
Léptek . . György jön. „Nagyságos ur!“ — Nos, ki az meg int?
„Herr Khon!“ — Nagy ég! s Szarkaházi vált sokféle szint.

Khon ur leül. „Szép napunk van! Sétál a világ!“
— Látom. . . Ugy van! — „A papirok ára, becse hág!“
— Meglehet! . . de . . . Khon zsebéből váltót huz elő. . .
Szarkaházi ur zavara perczről perczre nő.

„Ez lejárt! és . . .“ — Tán lehetne hosszabbitanunk?
„Rosz idő jár! . . Pénzhiány a legnagyobb bajunk!“
— No de még is! „Am maradjon itten a fele!“
— Kedves Khon! mind . . . „Még ezret rá!“ — Jó! áll a csere! —

„April hóban!“ — Bizonyosan! S Khon ur távozik . . .
— Hordott volna el a szélvész . . . Verjen meg a jég!
Tizezer! brr! de megvittam érte emberül. . .
Szarkaházi ur borongó arcza felderül. . .

Papa dudol: „Elvönultak már a fellegek!“
Szép idő van! György, György! jöszte. Sétálni megyek.
Kész van. Indul, de utjában, majd a kapunál
Szemközt vele jegyzéssel egy barna ifju áll.

— Ékszerárus. Jól van! Adja át üdvezletem!
„Most negyedszer, nagy bocsánat! azt nem tehetem.
Szarkaházi vére pezsdül . . de egy percz alatt
Csillapodik . . s tárczájában két százas marad!

Visszafordul hajlokába, arcza beborul,
Érthetetlen hangzavar tör s zug lé ajkirul.
Fel s alá jár, majdan nője teremébe ront.
— Édes, kedves nőm, ki így él, mint mi: nagy bolond!

„A nagy égre! jó Emilem, szólj, mi a bajod?“
— A hol pénz nincs, kedves Emmám, van elég baj ott!
„Pénz nincs? pedig én is kérek, jöszte-jöszte, lássd . . .“
És kezébe tesz hizelgve egy papirrakást.

— Táncz-, zongora-, ének-, rajz-, nyelv- és több mesterek! . . .
Kedves Emmám mikor végzész már egyszer velek?
„Emil, Emil, ezek nélkül el nem lehetünk,
Vagy tán vadon nőjön fel szép három gyermekünk?“

— Nem, nem! . . . Igy hát mellőznöd kell az estélyeket.
„Oh, ha épen úgy tetszik, az könnyen meglehet!
Eddig is olly pazar fénynyel nem én rendezém
S most a kehely keserűjét, én igyam meg! én?“

Zivatar volt kitörőben . . . még egy szócska csak,
S a vizálynak békeduló villáma lecsap.
De e hely'tt, hó csókot hozva bíbor ajakán,
A terembe szállt egy angyal-arczu kis leány.

Majd az atya, majd az anya keblére borult,
S lecsókolta homlokukról a sötét borot:
S melly szívökből megrettenvén futva távozik,
A leányka lágy szavára visszatért a bék.

Szarkaházi, ki magában már határozott,
Felhasználta ez eldöntő nyugpillanatot.
— Jöszte — szóla — kedves Irmám, örömem nekem,
Halld csak, egy szóm van tehozzád, halljad gyermekem!

Jó mamáddal elvégeztük: ha a föld felett
Kiterjeszti himes szárnyát a szép kikelet;
S a ligetnek hűvös árnyán zeng a csalogány . . .
„Hi, hi! Atyus! hisz te verselsz! Hallod-e anyám?“

„Aztán papa? — Ha kizöldül a rideg határ!
„En Istenem! azt az egy szót, kérlek, mondd ki már . . .“
— He! he! halld hát: a tavasszal falura megyünk.
„Oh be jó lesz ott, csak ott lesz vidám életünk!

Téres udvar, kert, virágok, csinos nyárilak,
Rét, liget, hegy, völgy, zöld erdő s benne madarak,
Fényes hajnal, csendes alkony, nyájas, tiszta ég;
Mondd tovább te, kedves atyus, ott mi van, mi még?“

— Sár, leányom, sár, ha esik, s egy-két jó barát,
Ki miattunk megázolja a falu sarát . . .
Gond elég, bu csak elvétve, egyik oldalon,
Másikon meg: jólét, vigkedv s néha vigalom . . .

„S csak egyedül én menedek? hát Iván s Ernő?“
— Ők maradnak, még mindkettő bajsza meg nem nő;
Szünnapokon egyik, másik hozzánk ki-kinéz
S megizleli, Szarkaházán milly édes a méz! . . .

Szarkaházi uri neje, míg a férj beszélt,
Oda nyújtá Emiljének mind a két kezét.
A szeretet, a barátság s annak jeleül:
Hogy kifejtett nézetében vele egyesül.

Három éve, hogy e történt . . . három év alatt
Szarkaházi vagyonában nőtt, elébb haladt.
Multján gyakran mosolyogva mondja: Vajh mi jó
Néha egy kis borsos bőjt predikáció!

Hejh az a nap, hejh az a Khon megezibált vadul,
Boldog, a ki maga kárán idején tanul:
Csak jobb itt künn! s ki ez eszmét sugta énnekem,
Legyen áldott! . . . mondd rá papom: Amen, ugy legyen.

Ködi Lázár.

Az ország titka.

Történeti beszély, P. SZATHMÁRI KÁROLYTÓL.

(Folytatás.)

A tilalom.

Még egy vihar csapott át a kis ország fölött s annak férfiai kevesebb reményüekké, szerencsétlenebbekké igen, de okosabbakká nem tette.

Az egyiptomi tiz csapás a fejedelemlő halálával kezdődött, kinek lelkét a Bánffy s Béli-féle esetek, az örökös küzdelem megtörték; s azon nő, ki sok ideig mint a hon és férje őrangyala az ármanyok kigyó-fejét csapkodá; élte hanyatlatán, talán épen e rögeszmével küszködven, palotájában a legyek kiirtásával ölte idejét.

Szomorú volt látni, a mint egyik szobából a másikba ment, arany szövétü sáljával a falon és butorokon megült legyeket csapkodva: Az emberek mély bánattal, szomorúsággal tértek ki előle.

Apaffy az őt támogatott oszlopot kidőlni érezte s fejét még nagyobb bubánatnak adá, mi rendszeren erősebb boritalban szokott nyilatkozni.

De bánat és bor neki is megártottak s midőn Bornemissza Anna behunyta szemét, az öreg fejedelemlő is félőrületbe esett s nejét nemsokára követte a sírba. . . .

A sorskerék még egyet döczent s Teleky, a hatalmas miniszter is kidőlt; elesett, eltapodtatott a zernyesti ütközetben! . . .

Sajnálom, hogy ezen szomorú dolgokat el kelle mondanom: de nem volt más ut tudatnom, miként lőn árvává ifju Apaffy Mihály.

Most más emberek léptek az ország és események szinpadára. Bánffy György kormányzó lett; Bethlen Gergely országtábornoka, Bethlen Miklós kancellár s így tovább. Sok, igen sok ember kellett arra, hogy *azt az egy helyet* betöltse, mellyet Teleky halála üresen hagyott.

Árva Apaffy Mihály még nem volt teljeskoru; névvel maga Leopold császár, s mint helyettesek, a buni Bethlenek lettek gyámjává.

Most tehát körülbelől három párt képeződött. Egyik az országé, melly Apaffyban leendő fejedelmet remélt; másik saját magáé, melly Apaffyt fejedelmül akarta, hogy hágcsoúl szolgáljon saját magának, s a harmadik viszont saját magáé, melly Apaffytól semmit és mindent másunnan várt.

Az elsőnek fejéül Bethlen Miklós, a másodiknak Bethlen Gergely és Elek; a harmadikénak Bánffy György tartaték.

* * *

Igy állottak a dolgok, midőn egy estvén Gergely és Elek urat a küküllői kastély egyik ódon teremében együtt találjuk.

A gyertya kanóca hosszura nyult már; a két öreg ur pipája kialudt s a füsttengerben, mellyet kevéssel elébb magok körül árasztottak, csak alig lehet gondolkodó arcaikat kivenni.

— Erős láncz kell itt — mondja hosszasabb szünet után Elek ur, melly minket a felszinen megtartson. S erre legjobb volna, ha a herceg Katát elvonná.

— Azt gondolod, hogy leányomat illyesmiért feláldozom? — mond tüzesen Gergely ur.

— De hátha az nem lesz áldozat? . . . Én még a mult évi hájtóvadászaton észrevettem, hogy a herceg leányodra szemet vetett.

— De a leány?

— No azt bátyám jobban tudhatja.

— Mi a hercegnek gyámjai vagyunk. Mit mondana a világ? Azt mondanák, a két gyermeket összekerítettük.

Elek ur elgondolkozott; mély csend állt be.

— Erre is van mód! — szól végre Elek ur, s várta, hogy Gergely ur kérdést tegyen; de az makacsul megmaradt hallgatásánál; azért a szót újra ő vette fel.

— Fiatal embereknél illyes dologban, minden lépés fordítva üt ki. Ajánlat idegenkedést, tilalom közeledést szül. Meg kell tiltani a leánynak, hogy közeledni engedje az ijtut magához; Apaffynak pedig egyenesen megmondjuk, hogy roszaljuk, ha a leánynyal szóba ereszkedik. Ekkor bármi legyen az eredmény, minket sem a világ, sem a gyermekek, sem lelkiismeretünk vád alá nem helyezhet. Megtettük, mit tehetünk, a többiről mossuk kezeinket.

— De Katát Bánffy György kéri.

— Mondja bátyám, hogy a kisebbiket nem adhatja a nagyobbik előtt. Bánffynak mindegy, akármellyik.

Nem hiszem. Az asszonyok mondják, hogy Kata iránt szenvedélyes szerelemmel nyilatkozott. Magának nőmnek tett erről vallomást.

— De mikor Apaffy meg Katát szereti és Kata pedig őt. Ezt én bátyámnak mint bizonyost mondhatom.

E szavakat Elek ur sokkal több hévvel mondá, mintsem különben bátyjával beszélni szokott; bár az időkülönbség bátya és öccs között alig volt 5—6 év. De így voltak ez időben még a testvérek növelve.

Azért a mondott szavaknak Gergely ur is több értelmet tulajdonított, mint a mennyi ki volt mondva.

Gergely ur lecsapta fontnyi tajtékipipáját s ingerülten kérdé:

— Ugyan honnan tudnád ezt olly bizonyosan?

— Honnan, bátyám? — kérdi Elek felkelve és az ablakhoz lépve, mellynek szárnyait hirtelen föltárta. Nézzen csak bátyám le ide a kertbe.

A küküllői négyszegű várkastély alatt maig is százados gyertyán- és szilfák rengeték koronáikat.

Most, előntve fölülről a teli hold ezüst sugaraitól, alant mysticus homályu árnyat terjengettek azok, mellyből csak a jó rendben tartott sétaut porondja sárgállott k.

— Mit lát oda lenn bátyám? — kérdi Elek ur diadalmas arcczal.

— Gondolom, az én két leányomat. Sétálnak szokásuk szerint.

— Bátyám csak a fehéret tudja megkülönböztetni. Én még egy harmadikat is látok, ki sötétebb öltözetben van, hogysem könnyen kivenni lehessen. Ez mint árnyék követi a más kettőt. . . . Nézze, most épen a holdvilágra bukkant ki!

— Igaz biz.a! — mond ingerülten Gergely ur — most már magam is jól kiveszem. S ki légyen e ficzkó?

— Nem más, mint ifju Apaffy Mihály, ki nem sajnálja a fáradságot Almakeréről egy-egy rövid órácskára átlovagolni.

— Na hiszen mindjárt kifizetem én őket — mond Gergely ur, bársony csalmáját fejére téve s nehéz léptekkel sietve kifelé az ajtón.

— Nem fog ártani! — mondja Elek ur s azzal mosolyogva az ablakhoz áll, hogy lássa a mi történni fog.

Apaffy épen Kata kezét tartá s a tizszer ismételt búcsut újra kezdé; Klára pár lépésnyivel hátrább állt s egy akác leveleit tépdélé. A kis özecke, melly a vadászat óta már jó formán megnőtt, segített neki e költői foglalkozásban; bár, ugy hiszem, egészen más czélből.

Észre sem vették az öreg urat, ki most szokott harsány hangon reájok kiáltott.

— Hát az urfi mit keres itt éjszakának idején?

A leányok megriadtak. Kata kirántá kezét az Apaffy-éből, ki azt épen nem vala hajlandó elbocsátani. Klára alig tudá megállani, hogy el ne fusson; még a kis öz is tova riadt; csak Apaffy Mihály állott rendületlenül.

— Nincs még éjszaka, kedves bátyám uram, csak estve.

— S mióta van szokásban, hogy valamelly háznál ne a gazdához köszönjenek be először.

— Mióta a gazdák gyertyagyújtáskor szoktak lefékíteni.

— Hm. Nagyon ért az urfi a felelethez. Miért nincs hát szerencsém nappal?

— Eljövök én nappal is. Nincs okom, a miért idejöttömet szégyeljem. De a mezei munka, a gazdaság most másként nem engedi.

— No én meg azt mondom, hogy ha másként nem engedi,

igy ne engedje, mert az éjjeli vendégekre semmi szükségünk. . . . A kisasszonyok pedig menjenek fel: majd beszélnek én a fejökkel. . .

Klára és Kata fölsompolyogtak.

— Hallja az urfi! — mond Gergely ur, mert már teljesen fölháborodott — az én leányom nem játékszer. Ha játszani akar, más helytt kereskedjék. Nappal, ha hozzám jő, szerencsémnek tartom, saját ügyében szives szolgálatára állok nagyságodnak, de leányommal csak előttem szabad és kell beszélni!

— Én Katalinhoz nem könnyelműségből, de igaz szerelemből járok.

— Jár; tehát többször is volt?

— Igen is voltam; de komoly szándékkal.

— A komoly szándékot nem szakáltalan fiataloknál keressük. Lesz később ideje, ha eszünk kissé jobban megérik. Addig ez a látogatás, azt mondom, kimaradjon.

— De kedves bátyám-uram. . . .

— Semmi de. . . Isten tudja még, milly szerencse vár nagyságodra; az ország és nagyságod jövőjét könnyelműen nem kell elrontani.

— De gyámatyámmal csak szabad beszélni? — mond Apaffy e vigasztaló eszmén való örömet alig titkolhatva.

— Az más; szolgálatára állok nagyságodnak. Jó éjszakát!

Ezzel az öreg ur fölment nagydufulva Elek urhoz, hol a leányok lesütött fővel és félelemmel várták; Katalin szeméit is törle már a pergő könyüktől.

— Az efféle találkozásnak, leányok, azt mondom, vége szakadjon. . . Hányszor volt már itt Apaffy Mihály?

— Most harmadszor — vallja be remegő hangon a bátrabb Klára.

— Rosz gyermekek! S ezt el kellett hallgatnotok. . . .

— Anyánk tudta, megengedte, hogy ketten a kertbe leme-
hessünk.

— Okos asszony! — dörmögi Elek ur.

— A rosz asszony — mondja magában Gergely ur.

— Többet ez ne történjék! Ha jő napközben, jó; igent, nemet lehet hozzá szólni; de nagy szószaporításba akkor se ereszkedjete. Értettétek! . . . No ne sirj! — mond aztán Katalinhoz lépve, ki annál jobban sirt, mint gyermek, kinek mig fél, könnyüi kimaradnak s mikor már sajnálni kezdik, gyujt reá.

— Én nem tudtam, hogy az nem illik — zokogja a kis leány.

— Már hogy illenek?

— mondja Gergely ur — este, atya hire nélkül fiatal emberrel beszélni! . . . No de már megtörtént. No itt a kezem, megengedek, — nem haragszom — mond engesztelődve.

A leányok kezét csókoltak s Elek bácsinak is jó éjszakát kívánva, eltávoztak.

— Így la — mondja Elek ur — már ennek lesz hatása. . . .

Micsoda hatása? — kérdé Gergely ur csodálkozva.

— Hát az, hogy amaz még többször jő Küküllőre; emennek pedig, ha csak hajlandósága volt is, most szerelemmé válik.

— Már hogy beszélhetsz effélét?! — mond boszankodva Gergely ur.

— De hát nem bátyám maga beszélte, hogy Kata nénémmel épen így volt; talán el sem vette volna, ha az öreg Toroczky a leányához járást meg nem tiltja.

— Az igaz.

— No hát ezek sem jobbak a Deákné vásznánál. . . . De miért is kényszergetni; már miért tenné őket bátyám csupa szemérmes politikából szerencsétlenné? . . . Szeretik egymást; s ha eddig nem szerették, szeretni fogják ezután. Eddig, lehet, hetenkint egyszer jött el Apaffy; eljő most minden másodnap s a leány annál többet gondol reá, minél kevesebbet szabad beszélnie vele és róla. * * *

Elek ur nagy lélekbuvár volt. Apaffy-nak minden másodnap volt ettől kezdve valami teendője az öreg urral; Katalin pedig csak olly formán volt a „nem“ felelettel, mint az egykori fiatal menyecske, kinek ura megtiltá, hogy a huszárhoz „igen“ szót mondjon.

— Nem haragszik, kedves Katalinom?
— Nem.
— Sokat szenvedett miattam ugy-e?
— Nem.
— Akarja-e, hogy végkép elmaradjak?
— Nem.
— Nem bánja-e, ha eljövök s előbb e kis kezét — elkérem?

— Nem — volt erre is a szemérmes felelet.

— Aztán nem hagyjuk el egymást soha, — ugy-e?

— S végre erre is jutott egy sohajtásszerű nemecske.

(Folytatása következik.)

Altenburgi népviselet Németországon.

Látogatás egy németországi parasztgazdánál.

(Kubinyi Ágoston, muzeumi igazgató 1857-ik évi utazási naplójából.)

(Vége.)

A már említett balkéz felőli épület többi alsó részét nagy konyha teszi, hol négy külön tűzhely van, melly főzésre, kenyérsütésre, vajolvasztásra s egyéb munkákra használ-
tatik, két nagy éléskamra, egy krumpli- és egy tejpince s hat lóra való istálló, mellyben jelenleg öt ló áll; két lószolga elég tiszta ágyával, egy nagy ébresztőórával (Weckuhr) ellátva. Az első emeletre csinos falépcsők visznek, hol a festett hosszú folyosónál nyolcz szobába s egy kisebb konyhába mehetni, hol gazdánk s nőtelen gyermekei laknak. A szobák csinosak, festettek, világosak, több családi, a reformáció idejéből olajfestvénynyel ellátva, — az ugynevezett fogadó-teremben (Salon) csinos állványokon porcellán-csészék, üvegeszközök állanak, — szép nagy tükör és egy csinos zongora, pamlag stb. teszik a többi butorzatot. A mellette levő ebédlőben több üveggel és porcellánal megrakott kredenz-, a közepén körtvefából, étasztal áll; — e termek gyakran, kivált farsang idején, 80, sőt 100 személylyel is megtelnek, midőn t. j. a háznál valami ünnepegy, vagy rendkívüli multság tartatik, millyen a lakadalom, keresztelek, vagy temetés. Illyenkor az atyafiak és rokonok harmadizig meghivatnak. A ház padlása magtárul, s télen ruhaszáritásul szolgál.

Az ut hosszában említett második épület egész alsó részét egy boltzott nagy tehén-ól teszi, mellyben jelenleg 23 fejős-tehén, és 3 bika lánczokra kötve, vastagon ágyazott szalmán állott. Pallózata nagy négyszeg-kövekkel van kirakva, — az etetővályuk faragott kőből, egy szegletében, egy nagy sar-

Altenburgi paraszt-ház Németországon.

kopoghhoz hasonló, faragott kőből készült, láda áll, melyben annak idejében vagdalt krumpli-, burgundi-, répa- és egyéb marha-eledel szóratik. A marha friziai és oldenburgi faj s ennek keveréke, erős széles faru, tiszta, vakart, mint az angol paripa, folyvást istállón tartatik, kétszer hajtatván kiítás alkalmával az udvaron levő trágyaudvarra (Misthof), részint hogy friss levegőt szíjon, magát kissé kijárja s a trágyát keményebbre tapossa; jó és bő tartása mellett tejet sűrűt és bőven ad. A tej egy része a városban adatik el, a sajt csupán a háztartásra készül, a tejfel pedig vajjá készítettven, nagyban adatik el.

Az épület felső emeletén van összesen hat gazdasági és vendégszoba; a padlás magtárul használtatik.

A harmadik épület alsó helyiségeiben van egy, fiatal marhának szolgáló ól, melyben 12 darab különféle koru borju és meddő marha áll, négy kamara, a marha téli tartására szükségelt burgonya, répa elhelyezésére. Ennek felső emeletén 7 szoba van, mely részint a cselédek lakásaul, részint az idegen és fogadott munkásoknak éjjeli hajlokul szolgál; — ezenkívül egy nagy sajtartó kamara. A padlás ismét kicsépelet gabonartartásra használtatik. E szerint összesen minden épületben 21 szoba van.

Az udvar hátulsó s illetőleg negyedik oldala egy hosszú pajtaépülettel van befoglalva, melyben különféle szalmás-élet tartatik, s az őszi- és téli hónapokban kicsépeletetik; ennek egy végében vannak a kocsiszinek, gazdasági eszközök kamrája s a polyva- és szecsckatar- és bokrokból áll. Egy mellék kis udvarban pedig 12 ólban 21 darab, jó husban levő fél-manga faju sertését tartja a gazda.

Az udvar közepén, közel a marha-ólhoz van, a mintegy 1000 □ rőf

Erzsébetvárosi plébánia. — (Lásd a szöveget 138. oldalon.)

Az udvart környező épületeken kívül csinos virágos kert van, mely különféle szép nyári virágokkal diszlik, s össze van kötve a zöldségeskertetel, melynek tiszta utjai szép finom kavicscsal kihintvék, s jó benyomást tesznek az idegenre. Ennek egy emeltebb sarkában egy tágas, papirtapétokkal kirakott csinos veranda áll, hol parasztunk a forró nyári napok estéjén családjával pihenni szokott. E kert szemlélésénél több nő ruhát terített a gyepre, kik közt gazdánk 16 éves leánya is működött, tökéletes paraszti öltözetben lévén, a többi szolgálóktól meg nem lehetett különböztetni. A többi épületek körül egy nagy gyümölcsös-kert terül el, melyben a különféle nemesebb fajú körtve- és almaoltványok bő terméssel kínálkoznak. — Földje lóherével lévén bevetve, a marhaetéssre használtatik. Ennek egy végében barna kőszéntartó és tüzifa-kamara áll. Az ekék, melyekkel dolgozik, széles talpuak; láttam itt vetőgépet, répa- és krumpli-, szecsckavágókat és egyéb gazdasági eszközöket.

Nevezetes, hogy parasztgazdánk, ki szép olvasottságu, nagy tapasztalásu, sokat utazott, mivel, rendes életű, vallásos férfi, mint volt kamarai követ kitűnő, nem tanult egyebet, mint falusi iskolában.

Lássuk azonban külgazdaságát*). Egész birtoka, mely javított három nyomásra (Dreifelder-wirtschaft) van osztva, 82 altenburgi Acker, vagyis 205 porosz Morgen, ezt 1700 bécsi □ ölével számítva, tesz 116 magyar holdat és $\frac{2}{1200}$ részt. Ebből 73 Acker mivel szántóföld, a többi rét-, kert-, udvar-, tó- és bokrokból áll.

A szántóföld alrétege kővér agyag, a termő felréteg 10 — 12 hüvelyk mélységű. A rétek inkább nedvesek mint szárazak, s nagyrészők alagső-

A mákony (opium) élvezése Chinában. — (Lásd a szöveget 139. oldalon.)

területű kikövezett és erős, 4 láb magas fallal körülépitett négyszegalaku trágyaudvar, melybe a ló- és marhatrágyán felül az embertrágya, utca, udvar, szobasepredék és egyéb szemét hányatik, s marhavizelettel gondosan öntöztetik.

vezve (drainirt) van. A földnek kétharmad része kalászos veteményekkel volt bevetve, melyek a mult 1856-ik évben következő termést adtak: A

*) Ezt nemrég hozzám irt levele nyomán közlöm.

tisztabuza 15, a rozs 15, az árpa 18, a zab 10 magot. Egy harmada a földeknek az ugynevezett ugar, adott: $8\frac{1}{2}$ aker 176 szekér nyers veres lóherét és 160 mázsa száraz lóherét; 4 aker adott 624 zsák krumplit a marha számára, $1\frac{1}{2}$ aker adott 38 szekér cukorrépat, szekérét 32 mázssal számítván; $1\frac{3}{4}$ aker adott 22 szekér káposztát 30 mázssal számítván, mely azonban előbb le volt levelezve; 5 aker, mely azonban akerenkint $2\frac{1}{2}$ mázsa guano-trágyával javított, adott $46\frac{1}{2}$ scheffel (= $1\frac{2}{3}$ osztrák mérő) repcét; $2\frac{1}{4}$ aker adott 10 szekér borsót, vagy is 8 magot; 2 aker adott 400 zsák emberi eledelre szolgáló jobbféle krumplit. Szükség itt megjegyezni, hogy ezen ugarföldbeni termés nagyjából mind meg volt trágyázva, s ebbe vettett az 1857-ki őszi gabona. Parasztagdánk annyira vitte már a trágyaszaporítást, hogy egyharmada földének majd mind meg van trágyázva.

Ezen egész gazdaság 8 cseléddel műveltetik, kik közül 3 szolga, (Knecht, béres) 2 ugynevezett cséplő (Drescher) és 3 szolgáló. Ezenkívül fogadtatnak a szükséghez képest elegendő aratók, ültetők és kapálók, kik 4 garas napibéren felül ételmet kapnak. — A cselédszemélyzet fizetése: az első, kinek Schirrmeister neve van, 50 tallér, a többi udvarszolgáé 38-tól 32-ig. Az első szolgáló 26 tallér, a többi 24-től 22-ig.

Parasztagdánknek neje kívül 6 gyermeke van, kik, kivéve egy 12 éves fiát, ki tudósra készül és az Altenburgi gymnasiumba jár, mind parasztoznak, illetőleg földművelőknek neveltetnek, s minden munkában segítik. A cselédség velük eszik egy szobában, de külön asztalnál, csupán kivételesen, ha p. o. vendégek vannak a háznál, eszik a gazda családja külön.

A cselédség ételme reggel munka előtt tejleves, reggelire 2 lat vaj és egy kis sajt, délután leves, zöldség füstölt vagy friss hússal s egy tál főtt gyümölcs, estebédre ugyan az, ha t. i. hús van, ilyen pedig 4 szer van egy héten. Kenyeret ehetnek, a mennyit akarnak. A többi napokon hús helyett tésztát kapnak. Sert és pálinkát, kivéve az ünnepélyeket, s aratás idejét, — nem kapnak; ekkor azonban minden nap hússal élnek.

Minden déli és estebéd előtt és után hangos imádság tartatik. Házi-szükségre rendszeren egy pár marha és 6 — 7 hizott sertés vágatik le. Minden ünnepeken bőven osztatik ki kalács a cselédek között.

A gazda adója a múlt évben tett: 117 tallér földadót, 128 tallér birtokmegváltási, és 54 tallér községi adót, mely utóbbiban a pap, templom, iskola, utcsinálás, szegények tartása stb. foglaltatnak, összesen 299 tallér.

Véget vetvén itt a dorék és nevezetes parasztagza, Heinke János ismertetésének, hogy a kis Szász-Altenburgi hercegség parasztjait jobban kiismerhessük, jónak tartottam még ezekről is némelyeket közölni: A szász-altenburgi hercegség egész területe 24 □ mértföld s 140,000 lakost számlál; a földbirtokok, a városiakon kívül, kamarai és nemesi (Rittergüter), továbbá parasztbirtokok vagy is olyanok, mellyek lovas-gazdák által műveltetnek (Anspanngüter), továbbá olyanok, mellyek csupán tehenek által műveltetnek (Handgüter) s kerti-birtokok, az az olyanok, mellyek csak kevés földből állanak, és kapával műveltetnek (Gärtner-Gutsbesitze).

Nagyobb része a földbirtokok paraszt kézben van, kik vend eredetűek, régi nyelvüket a jól rendezett iskolák behozatala következtében írásgyakorlat és jobb könyvek olvasása által lassan elhagyták, s nagyobb részt már tiszta német nyelven beszélnek. Szokásaikat azonban s ruházatjokat mai napig megtartották. Olly kis kalapot, mint a férfiak, s olly rövid és feszes szoknyákat, mint itt a nők viselnek, egész Németországban nem látni. A nők mellükön valóságos páncélt viselnek, mely ugyan a szemérmesség nagy tanúsága, de felette alkalmatlan.

Nagy részt tehetősek és műveltek s a földbirtok náluk fel nem osztatik, hanem birtokok együtt kezeltek, s mivel fel vannak a nemesi tartozások alól mentve, 50, egész 100, sőt több hold földet bírván, valóságos földesurak. Be lévén pedig itt a *minoratus* hozva, apja halála után a kisebbik, vagy legkisebbik fiu veszi át a gazdaságot, többi testvéreit csekély becű mellett kielégítvén.

Erkölciségüket igen jellemzi az, hogy gyermekeiket zsenge koruktól szorgalomra, rendre s pontosságra szoktatják. — Mind a két nembeli gyermekek már hatodik éves korukban falusi iskolákba küldetnek, hol a leányok 13-ik, a fiuk pedig 14-ik éves korukig tanításban részesülnek. Ezenfelül még számosoknak szülei olvasásban, jobb írásban, számvetésben, rajzban és zongorában magán órákat is adatnak, s a legújabb időkben nem ujság, hogy több parasztes család összeállván, gyermekeiknek külön magántanítókat tartanak, kik vagy az iskolatanítói praeparandiából kerültek ki, vagy a theologia candidátusai, s mivel a tehetősb parasztozok gyermekei is többnyire szintén parasztozok lesznek, zsenge koruktól a tanulástól szabad idejökben a házi és mezei kisebb gazdasági munkákra szoktatattatnak, illetőleg beavattatnak.

Nagy gond fordittatik a nagyobb ifjuságnál a vasárnapi tanulásra az egész kis hercegségben.

A szülők és gyermekek közt rendszeren nagy az egyetértés és igazi keresztény szeretet. Szép jellemük az altenburgi parasztozoknak az, hogy igazságszerető fejedelmükhöz hálás kegyelettel viseltetnek, hazájukat pedig mindenekelőtt szeretik, s ritkán történik, hogy valaki szülőföldét elhagyja. — A vallás náluk szent s a templom és iskola iránt ajtatos szenvedélyvel viseltetnek, s ezekért örömmel áldoznak.

Az egyenesség, igazlelkűség és vendégszeretet főerényükhöz tartozik. A bel és külgazdaságban legnagyobb pontosság, szorgalom és tisztaság uralg. Alig hinné az idegen, hogy az a paraszt-suhancz, ki egy órával előbb szántott, vetett, s az a parasztleány, ki egy órával előbb moslékot nyújtott a sertésnek vagy tehenet fejt, egy órával utána zongoráz vagy Schiller munkáit olvassa. Nyilvános multságokon, táncz vagy mint maguk nevezik „pa-

rasztbál“ alkalmával kellő rend tartatik, s a ritkaságokhoz tartozik a veszedés, verekedés, vagy épen a részegség, s mind ezt nagyobb részt a jól rendezett falusi iskoláknak lehet közölni.

Bajos ugyan általános itéletet hozni egy egész rendről, annyit azonban meg kell itt említenem, hogy különben többen e mivel néposztályból két gyengével bírnak t. i. némi tehetősségi rátartással és kártyázási szenvedéllyel, — egyébiránt biztos lehet itt az ember személye és vagyona minden kihágásoktól.

A főlebb megnevezett Heinke János cosmai paraszton kívül, kivel levelezésben állok, van még, mint főlebb mondtam, több mivel paraszt is, kik közül jónak tartottam még következőket megismertetni.

Névszerint van Gardschützön egy másik Heinke nevű, szintén (Anspanngutbesitzer) lovas-gazda, ki szintén falusi iskolából került ki, s csupán a számvetésben és rajzban, mihez igen nagy hajlama volt, kapott magánórákat, miután édes atya is nagy fejszámoló volt s ezen szenvedélyt benne még inkább ébresztette.

Altenburg szomszéd városbeli tudós ismerősei a csillagászatra ösztönözvén, szenvedélyes csillagász és klimatológ lett. Szerzett kitünő frauen-dorfi látszóvet, mozgékony állvánnyal és magasabb órákörrel, a drezdai híres Blochmanntól. Nagy gyönyörűséget talál ennek használata mellett abban, hogy számolási szenvedélyét alkalmaztatja, így például Jupiter és holdjai besötétetésénél óráit igazíthatni. Midőn nejevel Berlinben volt, megtekintette az ottlevő csillagdat is, hol Galle által körülvezettetett, véletlenül megpillantja Encke csillagász neje az altenburgi parasztnőt, férjét reá figyelmezteti, s így ismerkedett meg a nagy csillagászzsal. Erdekeltetvén Encke a csillagászó paraszt iránt, Bertram főhadnagyot megbizta, hogy Heinke csillagász eszközeit állítsa fel. Mi megtörténvén, vizsgálatait s számításait folyvást nagy szenvedéllyel üzi.

A Pleisse vizén, tulajdon rajza s terve szerint, közvetlen felügyelete alatt egy, két rőf széles, 36 rőf tágulatú iv lánchíd készült, mely minden jégtorlásnak ellenáll, s öt mint mechanikust is hirbe hozta. Az altenburgi gazdasági egylet egyik alapítója, társa az altenburgi mű és mesterségi társulatnak, nagy vonzalommal és ismerettel bír a festézet iránt, s magának is csinos réznyomat gyűjteménye van. — Harmadik tudós parasztozunk, kit itt felémlelni illőnek tartottam, Kratsch János, Klein-Tauschwitzon, kivel levelezésben állok. A helység-előjárói és bírói hivatalon felül több kitüntetésben részesül, tagja t. i. az oszterlandi természettudományi, az altenburgi pomologiai, a gross-schönau Saxonian nevű természettudományi, és a pleisseni ornithologiai társulatoknak. 64 aker föld birtokosa lévén, a gazdasága viteletől felmaradt üres óráit természettudományi tárgyak gyűjtésére fordítja, melly több száz, nagyjából önkézüleg kitömött madár, 3000 rovar és pillangó, 1000 tengeri és 800 édesvízi puhanyból áll. Ezen köztiszteletben álló férfit sem tanult máshol, mint falusi iskolában.

Vége kit talán tudományosságánál fogva első helyen kellett volna említenem, Kresse Zachariás, dobraschützi paraszt tűnik ki. Ez nemcsak jeles mezeigazda és író, hanem nagy szónok és erkölcsös férfi, s alig hihető, hogy ezen ember sem tanult másutt, mint falusi iskolában. Mint kamarai követ s mint az 1843-ki Altenburgban tartott német gazdák nagy gyűlékeztének tényező tagja, mindenkor közelismeréssel szerepelt. Mint író nagy tiszteletben áll nemcsak az altenburgi, de több német tartományi paraszt társai előtt is. Mint irodalmi és gyakorlati gazda pedig a német gazdasági irodalomban ismeretes.

Nem rég 17 kinyomott alkalmi verseivel, mellyekben egyszerű ugyan, de tiszta értelmes felfogás látható, s illy című nagyobb munkájával „Geschichte der Landwirtschaft des altenburgischen Osterlandes“ ajándékozott meg.

Parasztozunk 1840-ik évben a mezei gazdaságért minden áldozatra kész uralkodó herceg által, tulajdon költségén más három tekintélyes választmányi taggal együtt a württembergi és badeni gazdasági viszonyok megtekintésére küldetett ki.

Hol illy parasztozokat nevelnek a falusi iskolák, ott nyugott lehet minden lakos. Az erkölcsiség és valódi vallásosság lévén főjelleme az altenburgi parasztozoknak, a legnagyobb ritkaságok közé tartozik ott a lopás, rablás és gyujtogatás.

Erzsébet-város.

(Erdélyben.)

Erzsébet-város vagy Ebesfalva, egyike azon városainknak, mellyeket a velünk szíven és vérben rokon örmények laknak — fekszik a régi Küküllő-megyében, a Segesvár és Medgyes közti utvonalon közepén, a Nagy-Küküllő jobb partján; 2000 lakossal, kik örmények, oláhok, magyarok és szászok; vallásukra nézve örmény katolikusok (kik hitczikkeikben megegyeznek a római katolikusokkal, s a róm. kath. püspök megyéjébe is tartoznak, de a sz. misemondásban némely kis szertartások különségén kívül, nevezetesen abban térnek el a római egyháztól, hogy istenitiszteletüket, a misét is beleértve, anyanyelvükön mondják el, az egyházi beszédek azonban magyarul is tartatnak); azonkívül róm. katolikusok, egyesült és nem-egyesült görögök, reformatusok, lutheranusok. E kis városnak nyolcz temploma van, mellyek elég szépek; különösen piaci nagy temploma olly szép és nagyszerű épület, melly egész Erdélyben párját keresi; azonkívül még nevezetes az itt lévő „Mechitár szerzetbeliek“ temploma, melly tisztán örmény és keleties szerzet lévén, szertartásaiban még inkább eltér a római egyháztól. — Általában templomaik ékszerekben és ruhákban rendkívül gazdagok; az oltárképek közt két feltűnőt láttam; egyik sz. Annát mutatja férjével és leányával, a piaci

templomban, — a másik sz. Ilona képe a mechtároknál; valódi remekművek; szerzőik ismeretlenek.

E kis város hajdan mind azon szabadalmakkal élt, mikkel régi fejedelmek hű alattvalókat elláthaták. — Az udvarias levéltárnok ur multban gyökerező büszkeséggel mutogatá a város pompás *okleveleit*, mellyek jogaikról és szabadalmaikról szólnak. — Az *első* Apafi Mihály fejedelemtől van egy, melly 1696. febr. 7-ikén kelt a fogarasi várban, tiszta magyar nyelven; kalligraphája kissé különös a jelenkor gyermeke előtt. E levélben elismertetik az örmény atyafiak testületisége és azon időbeli engedélyek és korlátozások adatnak tudtokra.

A második oklevél 1733. aug. 11-én kelt, s ebben Károly császár mezővárossá (oppidum privilegiatum) teszi Ebesfalvát. — 1758. aug. 31. donatiót kap a város jószágaira s ugyan ezen év nov. 8-án újabb jogokat. — 1786. dec. 27-én József megerősíti Mária-Terézia adományait. 1837. aug. 15-én Ferdinánd király szabad királyi várossá emeli; 1843 gymnasium állítására ad engedélyt.

Atalában a város multjából látszik, hogy a derék ősök mindent megtevének arra, hogy városuk díszét és tekintélyét neveljék. Ott a gazdag uradalom, mit a fiscustól saját pénzüikön vettek meg, itt a szép és díszes templomok; jól ellátott papok és tanítók, — mind ezek arra mutatnak, hogy az elődök mind *szellemi*, mind anyagi tekintetben megtevék mind azt, a mit lehet; s midőn ezeket látjuk, önkint kérdezzük, hogy: Hát a jelenkor mit tesz? . . . vajjon a jelen nemzedékről mit fognak mondani az utódok? . . . mit felmutatni? . . .

A várost, a közelebbi mult sokat rongálta, úgy hogy a derék polgárok közélete csaknem egészen kihalt; de reméljük, hogy azon polgárok, kiknek még az ország asztalánál is helyük volt, nem fognak megfélekedni a jelenkor igényeiről. Most, midőn a civilisatio félreutasíthatlan karja, a vasut majdnem kapunkig hozza a mívelt világot, most nem szabad tétlenségben maradni, hogy elmaradottságunk szánalmat ébreszsen, s járatlanságunk zsebét töltsse az ügyesebb kalmárnak.

Olly helyen, hol mint Erzsébetváros is — dicséretére legyen mondva — nagy tiszteletben részesül a papság és tanítói kar, ennek fontos kötelessége, kezébe ragadni a haladás zászlóját. — Mindent eszközölhet a tiszteletben álló papság s úgy tudjuk, hogy jelenleg épen olly kezekben van e hatalom, mellyek arra minden tekintetben méltók.

A város éghajlata szelid, jó bort és jó buzát terem határa, gazdászattal azonban inkább csak oláh és szász lakosai foglalkoznak; az örmények csak újabb időben kezdenek hozzá; nekik főéletmódjuk a kereskedés.

Nevezetes még a városban az, hogy itt áll a maga épségében az utolsó erdélyi fejedelemnek, Apafinak lakháza; nem mondhatni, kastélya, mert a lakházon kívüli részek elpusztultak vagy átalakultak; most a tanács és más hivatalok helye, szomorú tekintetű, kevés gondot fordítanak tisztán tartására; pedig e hely megérdemlé, hogy több kegyelettel legyenek iránta. — D. F.

A mákony (opium) élvezése Chinában.

A mákonyt háromféleképp használják bódítólag részegítő szernek. Vagy szilárd állapotban, mint a labdacso, lenyelik, vagy folyó állapotban, mint a mi gyógyszerárainkban is található, festenykép (tinctura) iszszák; avagy végre kis pipákban, körülbelül mint a dohányt, elszívják.

Az első mód tulnyomólag a mahomed vallású népeknél divatozik, mint Törökországban, Perziában, a második mód a keresztények közt van szokásban; a harmadik mód Chinában s a keletindiai szigeteken otthonos.

A chinai az ópiumot a pipázásra előkészíti az által, hogy vízbe áztatja, kiveendő abból minden oldható részt, mi által az súlyának legalább is felét elveszti; ez oldatból a vizet a tűzőn elpárologtatja s a hátramaradt száraz mákonyt apró labdacsokká gömbölygeti. Egy szemet ebből aztán, kis ércz, legtöbbször ezüst pipába tesz, meggyújtja, s abból néhány apró vagy egy hosszú szippantást tesz, s a füstöt aztán orrlyukain avagy fülein ereszti ki. Ezt annyiszor ismétli, míg nem látja, hogy már eleget vett magához.

Singapore-ban csaknem egészen úgy élvezik a mákonyt, mint Chinában, hol is a mákony-korcsmák méltók a megtekintésre. Ezekben csakugy tolongnak a mákonyárulók asztalhoz.

A mákonyt itt igen apró darabkában árulják, s mintegy 10 ujkrnyi pénzért egy pipányit s hozzá mindjárt pipát, kis lámpát s alpárnát vagy gyékényt, pokróczot is adnak. A pipának, mint rajzunk is mutatja, sajátos alakja van. Nem a szár a pipába, hanem a pipa van a szárba dugva, annak vége felé; e kis érczpipa hasonlít egy kis tányérhoz s lyuka csak akkora, hogy egy borsó férhet bele.

A vevők aztán a kapott gyékénnyel, vagy pokróczal a helyiség belsejébe vonulnak, azt egy alacsony, széles fapadra leterítik, ketten ráfeküsznek, közükbe egy fatátra teszik a lámpát és hozzá fognak a mákony-sziváshoz, mint ez rajzunkon látható.

Borneo, Sumatra s Java szigeten, a mákony-oldatot nem pároltatják el szárazig, hanem mikor az még szörp (syrup) sűrűségű, vékonyra aprított dohány és betel közé keverik. Ebből borsónyi labdacsokat gömbölygetnek. Lakománál a gazda egy illy labdacsokkal rakott tányért hozat be, mellyen lámpa is van, és egy pipát; ebbe egy labdacso tesz, meggyújtja, nagyot szippant s a füstöt orrán, szemén, fülén ereszti ki s a pipát odább adja, melly aztán kézzel kézre jár mindaddig, míg az egész társulat megrészegül.

Mérsékelten élvezve, a mákony a kedélyt felvidítja, a gondolatnak gyors röptet kölcsönöz s az egész testet olly gyönyörézetbe ringatja, mellyet lehetlen leírni. Nálunk a bornak van illyféle hatása; azért Chinában a mákonyt a bor helyett élvezik. Továbbá a mákony csodaerővel bír a testerő föntartására s az embert a fáradalmas munka elviselésére képesebbé teszi; míg a szeszital, ellenkezőleg, elgyengít.

Keleten, Ázsiában, szóval a mákony-élvező népek, e szerből hihetetlen nagy mennyiséget fogyasztanak. Keletindiaról tudjuk, hogy a keletindiai társulat legalább hetedfél millió font mákonyt vett egy év alatt a természetől s azonnal a kereskedésbe vette. E mennyiség természetére legalább 500,000 hold föld volt szükséges. Ebből a társaságnak legalább 40 millió pftnyi tiszta haszna volt. De ez csak a kivitel. Magában Indiában még több fogy el. Vannak itt néptörzsek, mellyeknél lakoma vagy gyülekezet alatt, úgy jár körül a mákonyszelence, mint Európában sok helyütt a burnotszelence; néhol még a lovak is kapnak. A mákonnyal Indiában a keletindiai társulat ollyféle egyedáruasságot üz, mint Európában több országban a dohánynyal.

1837-ben Keletindiából Chinába 3 millió fontot, a keletindiai szigetekre pedig másfél millió fontot vittek be, s a bevétel azóta tetemesen növekedett. China jelenleg legalább is 4–5 millió fontot fogyaszt, mi szintén 4–5 millió sterling fontot (40–50 millió pftot) képvisel.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színház körül.

XCVI. „Dráma-krisis.“

Ha már van börze-krisis, béke-krisis, gabona-krisis, opera-krisis, miért ne lehetne *dráma-krisis* is? Tudniillik, hogy a Teleki-jutalomra pályázó drámák épen most vannak abban a veszedelmes paroxizmusban, a minek máskor az a szomorú vége szokott lenni, hogy *egy meggyógyul és megél, a többi pedig meghal*. Most azonban az a rendkívüli pathologiai tünetmenny fordul elő, hogy *négy darab akar életben maradni*, s egyiket sem tudják az orvosok a másik kedvéért megölni. Ez az egészséges időjárás okozza azt.

Tehát X. és Y. bírálók A. és B. drámákat tartják a többiekénél jobbaknak s egymással egyenlő jóknak; tökéletesen így vélekednek Q. és Z. bírálók. C. és D. darabokra nézve, az ötödik bíráló W. pedig egyáltalában nem akarja megvallani, hogy mit tud e kriminalis eset felől?

Itt aztán drága a jó tanács?

Egyik műértő azt tanácsolja, hogy ha a futtató lovasok egyszerre értek mind a célhoz, egyik sem előzte meg a másikat fél lófejvel sem, akkor — *fussanak megint újra*.

Másik műértő tanácsa az, hogy az egyenlő szavazattal bíró szerzők *üssék el a tétösszeget*, például „páros, vagy páratlan?“ (paar oder unpaar?) — „fej-e vagy irás?“ — „meine Tante, deine Tante,“ ezek mind igen alkalmas eszközök a kérdés megfejtésére. — „Dupla, vagy semmi!“

Harmadik műértő azt hiszi, hogy törvényesen lehetne kényszeríteni a bírálókat, hogy egy darabban egyezzenek meg. Hogy W. bíráló nem akar vallani? Mire való a *Kreuzerhör*?

Sokan azt hiszik, hogy a jutalmat meg kell osztani valamelyik két darab között, mások megint az ellenkezőt, hogy épen nem kell azt kiadni.

Mi akármit egyebet hiszünk, csak ezt az utóbbit nem.

Hogyan formulázná ezt az Akadémia? „Mint hogy a bírálók a pályaművek felett meg nem egyezhettek, tehát — a jutalom nem adatik ki.“? — Így nem jó lesz. Vagy: „mivel hogy a bírálók szavazattöbbsége négy elfogadható dráma közül kettőt egyformán kitűnőnek talált, — tehát — mind a nyolcz olyan rossz, hogy egy sem méltó a jutalomra?“ — Így még rosszabb lesz.

Hát akkor mi fogna például történni, ha egyszer két olyan remekmű akadna össze, mint Bánkban, hogy mind az öt bíráló azt mondaná, hogy ezek egyenlőn jók. Az Akadémia elvetné mind a kettőt? Vagy más eset: ha, mint épen tavaly történt a vigjátékoknál, hogy az elsőnek ítelt darabra nézve a második sokáig kétségesse tette a diadalt; és *mind a kettőt egy szerző írta*. Már most ha az első és másodikat a bírálók egyenlő értékűnek ítélik, az a jámbor drámaíró, ki *két jó művet* adott be, ezért *büntetésül elmoszditatik a jutalomtól*.

Az Akadémia által kitűzött jutalmat minden esetre ki kell adni: akár két felé, akár nyolcz felé törve, de ki kell adni; mert a jutalom visszatartása olyan bizalmatlanságot szülne, a mi egészen leverné a jövőndő pályázatokra való kedvet. Annak a lehetőségét nem szabad kimondani, hogy a kitűzött jutalom még visszatartható is lesz.

A visszatartás mellett azt hozzák fel, hogy az Akadémia hirdetményében ott van a kötelező szó „*osztatlanul*“ tehát ezt meg kell tartani. Az Akadémia azonban e pályázatoknál már kezdetben azt a szabadelvűséget tanusította, hogy a betűk értelméhez nem kívánt ragaszkodni; ott levén alapszabályaiban, hogy a *nyelvtani* és *belletriai* munkákat érdeklő jutalmakat az *illető nyelvtani osztály ítélje el*, s drámabírálókat mégis három más szakosztály képviselői közül nevezett ki, a mit különben igen helyesen tett. Ha tehát akkor jó szántából nem találta kötelezőnek a betűk szoros értelmét, miért ragaszkodnék most olyan erősen hozzá, midőn a *szükség kényszeríti* annak megtörésére?

A jutalom ki nem adását csak az motiválja, ha a pályaművek mind olly rosszak, hogy egy sem áll az irodalom színvonalán.

A bírálók által adott motivum pedig az, hogy több pályamű találatot figyelemre méltónak. — Már most tessék ebből a két tételből egy mondatot csinálni.

Kakas Márton.

Az időjárás- és időjósolatokról.

Az oktalan állatok csak a jelenben, de az ember a múltban és jövőben is él; azért szeretné tudni, a mi főleg a gazdát érdeklő, hogy micsoda idő lesz holnap és holnapután? E kívánságból származnak általában a jósolatok és jóslók. — Látjuk, hogy a természetben minden változás bizonyos törvények szerint megy véghez; tehát nem is kételkedhetünk, hogy az idő változásai is bizonyos törvények alá vannak vetve. De ámbátor a természet-buvárok ezen törvényeket régóta kutatják, s a szelek irányát, eső mennyiségét stb. a leg-szorgosban feljegyzik, még sem sikerült nekik, csak egy csepp harmatot is bizonynyal megjövendölhetni.

S valóban, ha a javában ismeretlen, és számtalan tényezőket, melyek az időjárásra befolyással vannak, szemügyre vesszük, p. o. ha látjuk, hogy a hold, azonkívül hogy a tengerdagályt és apályt okozza, a változásokban (lunatio) az időjárást is vezényleni látszik, a mennyiben közönségesen tapasztalt dolog, hogy bekövetkeztével azt jobbra, vagy balra fordítja (a többi csillagoknak és tán üstökösöknek is befolyásuk lehetvén, kivált ha a földhöz közelebb juthatnának), senkisésem lesz, a ki az időjárás törvényeinek megszá-bása körüli nehézségeket át nem látná. — A tapasztalás, melyhez ragaszkod-nunk kell, itt kétséges ismereteket nyújt, úgy annyira, hogy a 40,000 év óta, (mióta t. i. a chinaiak tudósoknak) nem sokat és semmi bizonyost sem tanultunk. A jóslók irányában tehát méltán lehetünk bizalmatlanok, főképp ha, mint legujabban Smith ur meglehetősen elbizakodva, a bekövetkezendő csu-dának napját is előremondani merészkednek.

Azonban elismert dolog, hogy a szelek a legmérséknek és időváltozat-nak fő szülő okai. Ebből az következik, hogy a szél irányából s a szelek különböző tulajdonságai ismeretéből az időjárást előre meghatározni annál is inkább lehetséges, mert e tekintetben egy 60 évi tapasztalásból merített, de mindeddig sem a tudósok, sem a gazdák előtt nem eléggé méltánylott szabály létezik, mit egy a mult században Angolhonban élő józan gazdának közönhetünk. E szabály a következő :

„A szelek azon irányt, melyet éjnap-egyenletkor, t. i. mártius 17—25. és szeptember 17—25-e körül vesznek, általában fél évig megtartják.“

A ki tehát éjnapegyenletkor a szelek járására figyelni fog, az az áta-lános időjárást egy fél évre előre meg fogja határozhatni, annyira, hogy ha más háborgató körülmények nem jönnek közbe, legalább azt fogja hihetőleg megjósolhatni, hogy a következő fél év száraz, meleg, nedves, vagy hideg lesz-e? — a mint t. i. a szél a föld-sarkokhoz közeledik, vagy tőlök távozik; mert az északi sarktól hideg, a déli sarktól meleg szokott jöni; nyugatról eső, keletről szárazság.

Mindezt csak általánosan s bizonyos módosítások mellett kell érteni. Így az É., ÉK., K. és DK. *) szelek, melyek a fentebbi szabály szerint fél évig fognak kitünő befolyásukat az időjárásra gyakorolni, nyáron annál nagyobb szárazságot s meleget hoznának, minél gyakrabban a K. és kivált DK. szelek fujnának; télen pedig annál nagyobb száraz hideget, minél többször az É. és ÉK. szelek szoritnák háttérbe a többit.

Ellenben a D., DN., N. és ÉN. szelek mindig nedves, és annál hidegebb nyarat jövendölnek, minél közelebb esnek az északi sarkhoz; s annál lany-hább, sok havat ígérő telet, minél inkább a déli sark közeléből erednek.

Hogy az É., ÉK., K. és DK. szelek száraz, derült időt hoznak, annak oka abban fekszik, mert száraz, azaz olly tartományokból jönnek, hol nem ter-helhetik vizgőzzel a levegőt; a D., DN., N. és ÉN. szelek ellenben azért hoz-nak esős időt, mert meleg tenger-vidékről jöven, vizgőzzel vannak terhelve, melly vizgőz aztán nálunk, mint a hidegebb égöv alatt, mindinkább felleggé tömül, s végre mint eső hull a földre. A DN. szél kivált az, melly az Atlanti nagy tengeren Európa és Északamerika közt uralkodik; innen van az is, hogy az odaváló utazás rendszeren több ideig tart, mint vissza. Ha oda 40 nap uta-zunk, vissza csak 23 kell.

Egyébiránt megtörténhetik, hogy midőn p. o. az ÉK. szélből derült időt, a DN. szélből pedig esőt jövendöltünk, akkor épen annak ellenkezője fog bekövetkezni. S ilyenkor ismételve mondom, csak azt kell figyelembe venni, hogy a lég egyensúlyának feltételei nincsenek tökéletesen ismerve; azért ezen szabályok alóli kivételekről nem adhatunk biztosan számot.

Ezen törvényeket háborgató eseményeket illetőleg a híres porosz ter-mészetbuvár, Humboldt Sándor, a többi közt az jegyzi meg, hogy gyakran meg szokott történni, hogy az északi sark körül összefagyott roppant jég-hegyek leszakadnak, s szigetekkint a nagy tengerbe az egyenlítő felé usznak, hol lassan felolvadván, a levegőt annyira meghűtik, hogy a szél, mellynek az előadott szabályok szerint melegnek kellene lenni, dermedő csikorgással fujja a nótáját és jósolatunkat meghazudtolja.

De ezek csak kivételek; hiszem, hogy a gazdák javaslatomat figyelembe fogják venni, s utóbb meg is köszönni; mert hogy minő haszon háramlik a gazdára, ha csak félévre is meghatározhatja előre az időjárás általános jelle-mét, — magától szembe öltik.

Raisz Károly.

*) Olvasd : Északi, Észak-keleti, Keleti, Délkeleti stb. A ki még nem tudja, jegyezze meg magának, hogy rövidség okáért csupán a kezdőbetűkkel jegyeztesnek e szelek nevei.

Irodalom és művészet.

○ (Pályázat.) Deézs város községtanácsa a polgármester indítványára, felsőbb jóváhagyás reményében, 200 ft. pályadíjt tűzött ki a következő föl-adataira : „Irassék le Deézs város története, mellyben a hadi eseményeken, politikai és vallási mozgalmakon kívül tekintet legyen helyhatósági életére, saját szerű viszonyaira, a szellemi s anyagi haladás történetére, szóhagyomá-sok és írásbeli adatok nyomán.“

△ (Pályázat.) Miksa bajor király, a drámai költészet emelésére akar-ván hatni, 200 darab arany jutalmat tűzött ki a legjobb szomorujátékra, vagy drámára, mellynek tárgya Bajorország vagy a Pfalz történetéből vá-lasztandó.

+ (Új irodalmi művek.) „Papidolgozatok gyűjtemelekre.“ Halotti pré-dikációk, gyászbeszéddek és imák egyházban, gyászudivaron és sirnál. 8-ik füzet. Terjedelme 216 lap. Ára 1 ft. 20 kr. pp. vagy 1 ft. 40 kr. uj pénzben.

— „Ifjusági Plutarch“ Kiadja a pápai kath. gymnasium néhány tanára. II. füzet. Tartalma: Nagy szent Gergely, Fábian Jánostól; Vitéz János, Pórtól; O'Connell Dániel, Laky D-től; Bacon Roger, Kruesz Chrysostom-tól; Szent László, Lászlóffy Eteltől; Leonardo da Vinci, Petendi Gézától; Szent Erzsébet, Lászlófi Kálmántól; Fehér György, Vassary Kolostól; Bat-thyáni Ignác, Ompolytól; Schmid Kristóf, Fuchs Tamástól, Fénélon Fe-rencz, Kurcz Antaltól. Kapható Pesten Ráth Mór könyvkereskedésében 88 uj, vagy is 50 pkrért.

— „Családi olvasmányok“ III. füzet, mellynek tartalma: „Az erény jutalma.“ Klar után németből Nagy Mártontól.

— „Kerti gazdaság könyvtára.“ II. kötet. „Gyümölcsfa-iskolák.“ Lu-cas Ede utmutatásai nyomán, hazai viszonyainkra átdolgozva, különösen a községi faiskolák vezérkönyveül. Kiadja a „Kerti gazdaság“ szerkesztő-sége. Számos felvilágosító fametszettel. Ára 1 uj forint. A ki tiz példányt rendel meg, 8 ftért kapja.

+ (Boross Mihály „Kegeletek oltára“) című munkájára Osterlamm Károly pesti könyvtáros előfizetést nyit. A „Kegeletek oltára“ a szent és világtörténelem drágakő-darabjaiból van építve, mint szerző mondja. Az egész munka négy füzetből, s minden füzet hat nyomott ívből fog állni. Egyes füzet ára 20 ujkracjzár. Kiadó egyelőre csak a két első füzetre nyit előfizetést, mellyek közül az első mártius, a második aprilis végeig okvetlen elhagyja a sajtót. Az előfizetések mártius végeig Osterlamm Károly könyvtáruhoz bérmentve küldendők. Minden 5 előfizető után egy tisztelet-példány jár.

— (Térey Pál uti-naplója.) Mult évben lapjaink is említették, hogy Térey Pál a Magyar Gazdasági Egyesület ajánlólevele mellett külföldre uta-zott, leginkább az ottani gazdasági viszonyok tanulmányozása végett. Azóta több jeles cikkével találkoztunk jeles készütségű hazánkfiának a hazai lapokban, s most jelenthetjük, hogy kilencz havi távollét után e napokban ismét haza érkezett. Utja Németország, Franciaország, Belgium, Anglia és Skóthonra terjedett; különösen a gazdasági tekintetben példányképpül szol-gálható két utóbbi ország gazdaságait a helyszínen felévig tanulmányozta. E részben bő alkalma volt a legközvetlenebb tapasztalásokat szereznie. Jelen-leg itthon érdekes és tanulságos „Úti napló“-ja kiadásán dolgozik, mellyet, mint halljuk, több mint száz aczél- és fametszvény fog díszíteni, mik mind Angliában készültek. E nagyobb szerű munkára előfizetések, vagy megren-delések most is elfogadtatnak május 1-ig 5 ujtjával, Pesten Ráth Mór könyvkereskedésében, vidéken a szétküldött megrendelési iven. Birjuk Térey ur ígérését, hogy tapasztalásainak szép tárházából egy-egy érdekes és közhasznu töredéket a Vasárnap Ujságban is fogunk közölhetni. Egyébiránt bizton hisszük, hogy hazánk nagy és értelmes gazdaközönsége e komoly célú törekvéseket minél inkább gyámolítani és előmozdítani fogja. A munka junius elejére készen lesz.

+ (Rákosi Lászlótól) egy kötet népdal fog megjelenni. Előfizetési ára egy ujforint, melly Pestre, magyar utca 7-szám alá küldendő.

+ (Óváry Lipót „Emlény“) cím alatt egy kötetben megjelenendő beszélygyűjteményére előfizetést nyit. E gyűjtemény 16, részben még eddig meg nem jelent beszélyt tartalmazand. Előfizetési ára 1 ujforint. Az előfi-zetések april végeig Óváry Lipóthoz (Kozma Vazul nyomdai irodájába) kül-dendők. A mű majus végén fog megjelenni.

+ (Róssa Sándor viselt dolgait) bizonyos Fekete Miklós „hiteles ada-tok nyomán“ megírta, s Heckenast Gusztávnál f. hó utóján megjelenik. Annyi bizonyos, hogy lehet e tárgyról igen érdekes és tanulságos könyvet írni. A munka ára 80 kr., postán küldve 1 ft. ujpénzben.

+ (Új zeneművek.) „Kikiriki!“ népies csárdás, tulipiros jókedvében kikukorékolta Németh János. Ajánlva van Kakas Mártonnak. Ára 54 uj kr. — „Tücsök csárdás.“ Zongorára szerzék Konkoly Thege Miklós. Madarassy Erzs kisasszonynak ajánlva. Ára 54 uj kr. — „Hattyu-hangok.“ Zongorára alkalmazta Pelényi Otto. Kossuch Hermin és Etelka kisasszonyoknak van ajánlva. Ára 54 uj kr. — „Heiraths-Gedanken,“ polka-mazurka, Herz Vil-mostól. Eisenstädter Josefina kisasszonynak ajánlva. Ára 36 uj kr. — Mind a négy zenemű kapható Treichlingernél.

+ (A hangászegyleti senede), mint halljuk, a szovalati tanszék felállí-tására szükséges előintézkedéseket már megtette. A tanszék betöltése pályá-zat utján fog történni.

+ (Ellinger Kolozsvárott) nagy tetszésben részesül. A „M. F.“ azon-ban kitünő képességének elismerése mellett megrója azért, hogy a hatás ked-véért mindjárt az előadás kezdetén koczkára teszi hangerejét, s nem gazdál-kodik azzal kellőleg a végsiker biztosítására. E megjegyzést Ellinger énekére a pesti lapok is már többször tették, de eredmény nélkül.

PESTI JÓZSEF-VÁSÁRRA.

Vásáraink.

A kereskedés különféle neme közt a *belkereskedés* mindenütt nemcsak legkiterjedtebb, de legnagyobb fontosságú is. Ez által cseréltetnek ki a nyestertermékek más termékekkel, kézműi és gyári cikkekkel, mely csere által ezek több vevőre, fogyasztóra találnak, amazok pedig e nélkül értéket nem nyerhetnének. A belkereskedés tehát saját nemzetvagyonai tőkénket nagyobbítja, azáltal, hogy termelésünket értékesíti, míg a külkereskedésnek nincs mindig ezen eredménye. — A *külkereskedés*, ha a behozatal sokszorta nagyobb a kivitelnél, a népet szegénységre juttatja; mert a behozott áruk többnyire teljesen fölemésztenek, elfogynak, az azokért kivitt tőke pedig soha vissza nem kerül, ezáltal az ország lassankint ki lesz szivattyúzva és elerőtlenedve — kivált, ha a belkereskedés nem akkora, hogy termelése által a nemzetvagyonnak évenként igy kifolyó részét ismét pótolhatná.

A külkereskedésben legtöbbször csak a kezelő egyesek élvezik a nyereséget, míg a belkereskedésnek haszna, jótékonyága, kiterjed mindenkire; mert ebben kivétel nélkül minden ember részt vesz, vagy mint termelő és eladó, vagy mint fogyasztó és vevő. — Angolország kereskedésének évi forgalmát tíz évvel ezelőtt 4,242,250,000 ujftra számították; ebből 748 millió a belkereskedésre, 3,494,250,000 pedig a külkereskedésre esett. Tehát a külkereskedés ötödfélszerre nagyobb forgalommal bírt, mint a belkereskedés. Franciaországban ugyanezen időben a kereskedés forgalmát 2,929,444,000 ujforintnyi értékre tették; mellyből 339 milliónyi a külkereskedésre és 2,590,444,000 a belkereskedésre jutott. Tehát itt meg a belkereskedés többször, mint hétszerre haladta meg a külkereskedés forgalmát.

Az ausztriai birodalom ipartermékeit 1260 millió ujftra, az összes mezőgazdasági és nyers termékeket pedig 3150 millió ujftra becsülik. Mindkettő együttvéve 4410 milliót tesz ki. Ennek fele bizonyosan kereskedésbe jut és igy Ausztria kereskedelmének összes forgalmát 2205 millió ujftra tehetni, mihez még hozzá kell adni a külföldről behozott cikkek értékét, melly szintén a belkereskedésnek tárgyává lett. Vegyük fel az 1857-ki évet; ebben a behozatal 296,029,568 ft. 10 kr. ujp. Ezt most a 2205 millióhoz adva, kijön, hogy Ausztriának összes kereskedelmi forgalma 1857-ben 2,501,029,568 ft. 10 kr. ment. Ebből a külkereskedés 538,596,582 ft. 55 krt tett; volt tehát a belforgalom 1,962,432,985 ft. 55 kr. ujp. A belkereskedés itt is közel négyszerre nagyobb forgalommal bír, mint a külkereskedés.

Mennyi esik ebből Magyarországra? Erre nézve is tájékozhatjuk magunkat. Az 1827-ki országgyűlés országos választmányt küldött ki, az ország kereskedési állapotának kinyomozására. Ennek nyomozása folytán a vámtáblázatokból kitűnt, hogy 1826-ban Magyarországnak az ausztriai tartományokkal kereskedelmi forgalma 76 milliónál, a külfölddel forgalma pedig 15 millió pftnál többre ment. Ha ausztriai tartományokkal forgalom, *Fényes* szerint, 1847-ig 120 millió pft-ra növekedett, akkor ez arányban a külfölddel forgalmunk 22 millió pftig emelkedhetett. És igy 1847-ben Magyarország kiviteli s behozatali kereskedése 142 millió pft., vagyis 149 millió ujft. Vegyük most, hogy mint Ausztriában, ugy Magyarországon is ötödfélszerre nagyobb a belforgalom a külforgalomnál: akkor 1847-ben hazánk belforgalma mintegy 670 millió ujforintra ment, mihez ha a külforgalmat is hozzáadjuk: ez évre összes kereskedelmi forgalmunk 819 millió ujftot mutat. Mindez Magyarországnak s akkori kapcsolt részeinek összes területére értendő. E területen a kereskedelmi forgalom azóta mindenesetre növekedett; de e növekedés arányát már nem tudjuk külön kijelelni, mivel e tartományok és a többi ausztriai tartományok közt vámvonal többé nem létezik.

Csaplovics 1829-ben azt írta Magyarországról, hogy itt a kereskedés kifejlésének még csak második fokát érte el, a mellyen főtényezők a *vásárok*. Ezek száma igen nagy az országban, s közülök némelyik igen látogatott, népes. Pest vásárai a világkereskedésben is szerepet játszottak; mindegyik forgalma egyenkint átlag 6 millió pftnál többre rugott.

Magyarországban ma még több országosvásár és hetivásár van, mint azelőtt. Csak a naptárak szerint, a mostani Magyarországon s a Bánságban együttvéve 632 helyen 2517 vásárt találhatni följegyezve, úgyhogy minden 5 □ mfdre egy vásáros hely, s levonva a vásár- és ünnepnapokat, az ezetendő minden napjára több mint 8 vásár esik. Ez már magában is sok, de még több fog lenni, ha meggondoljuk, hogy több vásár 2-3, sőt több napig is tart. E vásárok közül legtöbb esik júniusban (292), aztán rendre szeptember (288), november (261), augusztus (247), április (235), május (228), október (205), július (201), december (191), mártius (160) és februárban (134), legkevesebb pedig januárban (85). — A hetivásárok a belkereskedésben még az országos vásároknál is nagyobb szerepet játszanak, a mezőgazdaságra nézve pedig kétségtelenül fontosabbak, sőt áll ez iparra nézve is az, minthogy rendszeren az iparos helyeknek, vagy az iparos vidék központjait szolgáló városoknak szokott legjobb piacza, legnépesebb hetivására lenni. Az országban 300-nál több olly hely van, melly rendes és nagyobb hetivásárokat tart.

Ha iparunk, kereskedésünk annyira fejlődik már, hogy minden mezőváros, sőt falu is, el lesz eléggé látva jó iparosokkal s kereskedőkkel; továbbá, ha közlekedési eszközeink annyira tökélyesülnek, hogy az árut akár mikor, akár milly messziről az ország legtávolabb helyére is rövid időn és könnyen elszállíthatni: akkor meg fog szünni az országos vásárok fontossága, a mint már is látjuk azokat hanyatlani oly helyeken, mellyek jó közlekedési eszközökkel, például vasutal, birnak. Minél nagyobb kiterjedést nyernek vasutaink, a kereskedő az árucikket annál könnyebben helyébe viszi a fogyasztónak, ki aztán szükséglete beszerzése végett nem kénytelen többé vásározni, mi nemcsak költséges, de annyiból sem gazdaságos, hogy sokszor két, három napot is igénybe vesz. Hasonlag az üzerek is könnyebben fölkereshetik és kezdik is már fölkeresni a földmivelőt saját házában, ki aztán szintén ritkábban megy vásárra, hol árúja tudásával oly sok időt szokott elvesztegetni.

Igy az országos vásárok már is sok helyen hanyatlásnak indultak. E miatt azonban nincs okunk oly igen szomorkodni, mert ez csak arra mutat, hogy kereskedésünk eddigi rendszere, közlekedési eszközeink tökélyesbülésével átalakulásnak indult, és közelg a kifejlés azon foka felé, mellyen az a miveltebb nemzeteknél áll.

A jövőben tehát vásáraink még nagyobb hanyatlását várhatjuk, teljesen azonban tán sohasem fognak megszűnni, mivel a kereskedésben legelőrehaladtabb nemzeteknél is akadunk nyomukra; sőt hetivásárok, mellyek a helyi fogyasztáson épülnek, e fogyasztás növekedtével szaporodni és mindennaposokká fognak lenni. Kivált nagy városban a közönség érdeke s kényelme fogja ezt kívánni, mellyet az időhöz szabott korlát az adásvevésben még igen hátráltat.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

⊙ (*Partszabályozás.*) A vízlecsapolási munkák a *Csallóközben* gyorsan haladtak előre, miután Császár Ő Felsege évenként 100,000 ftnyi kincstári előleget engedélyezett e célra. Ezen előleg visszatérítése, melly a vízi építmények által emelt földiparból könnyű lehetőséget nyer, csak a tervezett javítások befejezte után veendi kezdetét, és ugyanannyi évi részletben lesz visszafizetendő, mint magának a munkának végrehajtása tartott. A visszafizetésre az érdeklettek mind kötelezve vannak, egy a politikai hatóság által kipuhatólandó aránykulcs szerint. Ezen partszabályozás, melly a földiparnak a legtermékenyebb tala,ok egyikéből száz meg száz négyszegmértöldet nyit meg, méltán a birodalom legaldásosabb vállatai közé tartozik. (B. H.)

△ (*A brassói keresk. kamra*) legközelebbi ülésében ismét fölmerült azon régebben megpendített tárgy, hogy Brassó tétessék szabad kereskedő várossá, millyen Trieszt, melly a külfölddel minden vámfizetés nélkül közlekedhetik. E kérdés igen fontos Erdélynek a Dunafejedelemségekkel folytatott tetemes kereskedésére nézve.

⊙ (*A gépkiallítás.*) mellyet a Gazd. Egylet a jövő Medárdvásár alkalmával fog rendezni, aligha leend a Köztelken, mivel ennek helyiségét szüknek vélik e célra. Helyette a kiállítás helyéül a gépészeti szakosztály a nemzeti színház mögött levő, régi fűvészkeretet hozta javaslatba. A kellő lépések megtételére *Havas József* és *Egressy Sámuel* urak lőnek megbízva. A kiállítás június 5-től 8-ig fog tartani; a kiállítandó tárgyakat május 24—31-ik napjaig fogadják és veszik fel.

⊙ (*A cs. kir. kiváltsági levéltár Bécsben*) a mult december hóra jegyzéket bocsátott ki, melly szerint e hóban ujon adatot 67, meghosszabbított 58, más tulajdonosra ruháztatott át 9 és érvénytelené lett 94 kiváltság.

△ (*Borainkat*), írja a „Borászati Lapok“, Konstantinápolyban mind egyre szélesebb körben kezdik megismerni; mi okból legközelebb mustraborokat kértek. — Sveiczba szintén a mult napokban ment egy szállítmány vörös bor, ámbár ott asztali fehér boraink is versenyeznek már a német borokkal.

△ (*A lemergi Gazd. Egyesület*) a magyarorsz. Gazd. Egylet üdvös példája által vonzatva, Galliczia részére egy gazdasági bank fölállításáért folyamodik. Sok szerencsét kívánunk szép törekvéséhez.

Közintézetek, egyletek.

⊙ (*A magyar Akademia*) márt. 7-kén tartott törvénytud. szakosztály ülésében *Érdy János*, muzeumi ör, fölolvastatott a magyar aranyforint s egyéj pénz számítási módok viszontagságairól. Két új szót is hozott fel; szerinte, pénzt verni annyit tesz, mint *érmelni*, denár, pedig magyarul *érmecs*. — *Pauler Tivadár* ur előszóval két óra hosszai szónokolt a halálbüntetések körül tett törvényhozási mozgalmakról s irodalmi fejleményekről.

⊙ (*A magyar Akademia*) márt. 14-ki math. és természettud. osztály ülésében, több bel- és külföldi megválasztott tagnak levele került felolvasás alá, mellyben azok megválasztásukért köszönetet mondanak és közremunkálásukat felajánlják. E levelek közt volt b. Sina Simoné és Humboldt Sándoré is. Ez utolsó francia nyelven volt írva, mellyre még visszatérünk. — Ezután dr. Entz Ferencz tartá székfoglaló beszédét, mellynek tárgya volt: „a bor zamatos alkatrészeinek képződése.“ — A titoknok *Török József* jegyzékét olvasta fel a *Kaba-debreczeni lebköben*, Wöhler göttingai tanár által felfedezett szerves anyagról. Ugyanis Wöhler a lebköben szenet s még egy más kétségtelenül szerves eredetű anyagot talált, melly, ugy látszik, hasonlít némelly szerves eredetű, szézeny- és kőnyéből álló ásványokhoz, millyenek a földi viasz fajai.

△ (*A Sz. István-Társulat*) márt. 10-ki ülésének, főtárgya, az „egyetemcske encyclopaedia“, a hgprimás ő eminenciája aranymiséjének országos

egyházi ünnepélyére díszkiadásban megjelenendő „Szentek élete“ című munka, kiadása volt. E munkát a jövő és következő években a tagok is kapják illetményül. Lechner József, pesti órá, a társulatnak egy díszes falórát ajándékozott. Az andrásfalvi (Bukovinában) 150 magyar tanulógyermek, egy levélben a társulatnak köszönetet mond a számára küldött könyvekért; továbbá e tanulók 1 pftot küldtek be a társulathoz, a szerencsétlen chinai gyermekek megmentésére főállító társulat számára. A társulati magyar lapokat illetőleg, a „Religio“ 786, a „Kath. Néplap“ 1552 előfizetőt számlál. Gr. Andrassy Manó a társulat alapító tagjai közé lépett. A mult febr. hóban a társulat 1 alapító és 316 rendes taggal gyarapodott.

⊙ (*Kertészeti társulat.*) A kertészeti társulat f. hó 4-ki bizottmányi ülését már az ujonnan berendezett kertészeti csarnokban tartotta. A tanácskozást megnyitó elnök b. Prónay a csarnokot megnyitottnak nyilvánítá, ohajtását fejezvé ki, vajha mindazon tett és határozat, melly e szerény helyiségből kikerül, a közvélemény elismerésével és az utóvilág áldásával találkoznék. Ez ülésben a bizottmányi tagok száma egészítették ki, s a szakosztályok szerveztettek. Az immár létező 5 szakosztály következő: fűvészeti, gyümölcsészeti és növényházkertészeti, konyha- és iparnövények, díszkertészeti és szakirodalmi. Miután alelnök b. Eötvös József ur a várossali tárgyalás eredményéről tett jelentést, a régi hidfőépületek bérszerződési átengedése iránt, a legközelebbi kiállítás került szőnyegre. És e célra eleve máj. 6. 7. és 8-ik napjai s helyiségül a nemzeti muzeum csarnoka tűzített ki. Végül a titkár ur több itteni és idegen rokortársulatok üdvözlő iratait olvasta föl és bemutatattak azon hazafias ajándékok, miket három lelkes pártfogó a csarnok kidíszítésére adományozott. (B. H.)

⊙ (*A pozsonyi iermészettudományi egyesület*) elhatározta, hogy a gyümölcs-, szőlő- és kertmivelés előmozdítására egy osztályt fog megnyitni, melly e hó 15-én már megkezdte működését.

△ (*Kath. legényegylet*) van alakulóban Sopronban is. Az alapszabályokat a fölsőbb hatóság már jóváhagyta s azok életbeléptetésére a jószándék mindenütt nyilatkozik.

⊙ (*As Erdélyi Gazd. Egylet*) márt. 12-én tartá szervező nagygyűlését. Egy titoknoki állomást szervezett 1000 ft. fizetéssel s erre Nagy János lön elválasztva.

⊙ (*A pozsonyi takarékpénztárral kapcsolatban levő zálogház*) bevétele 1858-ban 408,338 ft. 57 kr., kiadása 404,020 ft. 49 kr. Tehát a pénztári maradék 4318 ft. 8 krt tesz. Meglevő vagyon 277,571 ft. 18 kr., függőteher 274,003 ft. 40 kr.; tehát üzletjövödelmül 3567 ft. 38 kr. mutatkozik.

△ (*Uj takarékpénztár.*) Legközelebb Szolnokon takarékpénztár fölállítása lön engedélyezve.

Jótekonyságok.

△ (*Sroroksáron*) f. hó 7-én éjjel 1 és 2 óra közt tűz támadván, 414 ház esett a dühöngő szélvihar miatt csaknem olthatlanná vált lángok martalékává. Másnap *Főherceg Fő kormányzó Ur* Ő császári Felsege gróf Haller altábornagy ő exciája kíséretében a vész színhelyén megjelent, s a legérzékenyebben sújtottakat személyesen vigasztalni s a legnagyobb inség enyhítésére 500 ftot rendelni méltóztatott.

⊙ (*A tűz által károsult soroksáriak felségelésére*) *Wabrosch József* pesti kereskedő 20 ujtót adott.

△ (*A pesti szatócs-egylet*) a szükölködő iparosok pénzalapjához 50 ujtftal járult.

⊙ *Greguss Ágost*, a „P. N.“ szerkesztőségének tagja, a nemzeti színház nyugdíjintézetének alapját 5 arany adománnyal gyarapítá.

+ (*A bécsi Pászman-intézet növendékei*) a „Tanodai lapok“ szerkesztőségéhez 15 ft. 30 krt p. p. küldtek be, hogy ez összeg a bukovinai magyarok szellemi javára fordíttassék.

— (*Gyorok községében*) az itteni kath. egyház számára, ujból fölállítandó orgona javára, *Markovich N.* consiliarius ur köztiszteletben lévő neje által rendeztetett, gróf *Nádasdy Leopold* ur átengedett lakában egy tánczvigalom; melly Arad, Paulis, Ménes, Kuvin, Kovasincz, Világos, Pankota s Radna mivelte osztályait magához vonzotta. — A vigalomban mintegy ötszáz egyén vett részt s reggeli 8 óráig senki sem hagyá el a helyszínt. Megemlítettök az aradi várból érkezett mintegy harmincz egyénre terjedő cs. k. kantonatisták, kik a közvigalmat növelték s a főszerepet vitt nemzeti tánczunkat egész reggelig vigan lejtették. A jótekonny cél eredménye 300 pft. tiszta haszon volt.

— (*Nagybányáról*, márt. 1-ről írják: Hogy mi sem alsunk ott, hol akár nemzetiség tekintetében, akár más jótekonysági tettekben ébren kell lenni, igazolja az is, hogy egy *kisdedővoda* létrehozására febr. 20-án a helybeli lelkes és minden jóra s nemeresre fogékony ifjuság által tánczvigalom rendeztetvén, ennek tiszta jövödelme 700 pfton felül volt; — így a helybeli ref. dalárda-társulat által egy *nemzeti iskola* felépítésére ugyancsak febr. hó 26-án tánczvigalom rendeztetvén, ennek tiszta jövödelme 527 pft. és egy arany volt. Reményleni lehet, hogy a lelkes közönség ezen ügy gyarapodásától továbbra sem fogja a szükségeseket megtagadni.

— (*Hajdu-Dorogon*) a r. kath. templom tornyába vásárlandó órára tartott egy igen szép, s a doroghi közönség között, minden valláskülönbség nélkül, nagy részvétre talált tánczvigalom; mellyből 300 ujtft. került ki a nevezett célra. Maga a vigalom igen látogatott volt s t. tudósítónk nem győzi eléggé dicsérni, s köszönetet szavaz különösen t. *Parkas Gáborné* asszonyának, ki a jeles szándék iránti tekintetből szives volt, terjedelmes lakát a nevezett célra átengedni.

M i u j s á g ?

△ *Főherceg Főkormányzó ur s Hildegarde Főhercegeasszony* 6 cs. Fenségeik, e hó 10-én délben a pesti műegylet állandó képtárlatát magas látogatásukkal megtisztelni méltóztattak.

— (*Katona József síremléke.*) Kecskeméten a kaszinó-teremben márt. 7-én álarozos tánczvizgalom tartatott, mellynek tiszta jövedelme e város halhatlan nevű fiának, a „Bankban“ szerzőjének síremlékére volt szánva. Katona József síremléke a vaspályai indóháznál lesz felállítva, s 1200 pftba kerül.

+ (*Suck Róza*), a jeles képzettséggel bíró fiatal gordonka-művésznő, hosszabb hallgatás után ismét föl fog lépni a nyilvánosság terére. Ma vasárnap, márt. 20-án, d. u. fél 5 órakor, hangversenyt adand a muzeum-teremben. E hangverseny érdekességét illetőleg elég legyen annyit megemlítenünk, hogy benne közreműködnek Hollósy L.-né, Felekiné, Ellingerné asszonyok, Huber Ida k. a., Bignio ur s többen.

+ (*A zenede növendékeinek hangversenye*) f. hó 13-án ment végbe a Lloyd-teremben. A közreműködők közt megemlítendő: Knapp Antonia k. a., Löwy Rozália k. a., Mutschenbacher V., Mihályik S. s mások. A hangverseny, leszámítva azt, hogy kissé hosszúra nyult, általában kielégítette a közönséget, s a zenedei növendékek szép haladásáról tanuskodott. Különösen nagy tetszést arattak az utolsó magyar lantos, *Tinódi* nótái, mellyek másodikát közkívánatra a karnak ismételnie kellett.

+ (*Cselkó Irma*), alt-énekesnő, jelenleg fővárosunkban rokonainál mulatván, ez idejét arról használta fel, hogy f. hó 12-én a dalárda-teremben hangversenyt adott, mellyben nemzeti színházunk több tagja is közreműködött. A szép jövőjű fiatal énekesnőt egy tórangu urhölgy képezteté Bécsben az ismert Marchesinél. Szinpadai pályáját hir szerint Bécsben fogja megkezdeni.

+ (*A műegylet*) april hóban 70 olajfestvényt, s 150 különféle művet, u. m. aquarelleket, aczél- és rézmetszeteket s könyvokat fog kisorsolni az egylet részvényesei közt.

+ (*Egy Velenczében levő magyar ezred hadapródjai*) márt. elsején bált adtak, mellybe minden ott lakó magyar ur és hölgy hivatalos volt. A magyar táncznak nagy kelete volt, s az idegenek igen szépek találták.

○ (*Xantus János, Amerikában tartózkodó hazánkfia*) a nemzeti muzeum számára: Amerikában, de különösen Kaliforniában szedett igen becses fűvészgyűjteményt küldött.

+ (*Becses emlék.*) Bernáld Dénesné gr. Lázár Eszter ő nsgának, egy becses pohár van birtokában, mellynek öblösebb része magyar delnőt képez ő-kori nemzeti öltözetben. Ezen tömör, aranyal gazdagon zománcozott, virág ábrákkal árasztott ezüst pohár $\frac{1}{4}$ kupás. A delnő egy tengelyen forgó $\frac{1}{16}$ -dos pohárkát tart fején. Jelenlegi tulajdonosnője, mint a „K. K.“ írja, adatkokkal bir annak bebizonyítására, hogy e pohár a költő *Zrinyi Miklós pohara*. A lelkes honleány e szép emlékü ereklyét hir szerint az erdélyi orsz. muzeumnak szánta.

△ (*A magyar nyelo Angliában.*) Az angolok nyelvünket már nemcsak tanulni, de tudományos vizsgálatok tárgyává tenni kezdik. Január 27-én Londonban Goldstüek tanár a magyar ígeragokról, február folytán pedig a magyar főnéragokról tartott előadást.

+ (*Az orvosok száma fővárosunkban 184-re megy.*) E szerint körülbelül minden 576 emberre esik egy orvos.

+ (*Obrenovic Milos*) szerb fejedelem súlyosan beteg. Kívánatára Balassa János kitűnő orvosunk már leutazott hozzá Belgrádba.

○ (*Az izraelita új imaház Pesten*), melly a főváros egyik disze leend, gyorsan közel befeljeztetéséhez. A belső fölszerelés s a szertartásokhoz szükséges eszközök gyorsítására, számos adakozás gyűl be. A kelme többnyire nehéz bársony, aranyal gazdagon himezve.

○ (*Az időjárás*) nemcsak nálunk, de Franciaországban is meleg év derült, ugy hogy e hó 7-én a párisi nők már mind elővették a napernyőt, sok uracs nyári nadrágban lovagolt, s a fagyaltnak olly nagy kelete volt, mint juliusban szokott lenni.

+ (*Földrengés*) tapasztaltak f. évi január 21-én éjjelután 2 és 3 óra közt Nagy-Károlyban és több szatmármegyei községben. A rázkodás csak néhány másodpercig tartott, s legkisebb bajt sem okozott.

+ (*Kellemetlen fölfedezés.*) A közelebbi napokban Bágyogon (Sopronmegyében) történt szerencsétlen tűzvész alkalmával egy láda, megmentés végett a falun keresztül vezető országutra tétetvén ki, azt egy arra utazó idegen fuvaros elidegenítési gonosz szándékból kocsijára dobta, s a nagy zürzavar közt észrevetlenül tovább hajtott. Azonban alig haladt félóránnyira, midőn a bezárt ládat feltöri, s benne pénz vagy holmi használható portéka helyett egy gyermeket talált, kit mint utóbb kisélt, édesanyja azért dugott bele, hogy annál könnyebben megóvhassa minden eshető szerencsétlenségtől. Fogta tehát magát a rozlelkű fuvaros, a ládat terhével együtt ismét letette a szomszéd falu végén az országutra, s aztán gyorsan tovább hajtott. A gyermek baj nélkül került vissza édes anyjához, A gaz tettes még nem került kézre.

— (*Vakmerő rablás.*) Mária-Radnán (Arad) márt. 2-án éjjeli 11 óra tájban az Aradról Szebenbe menő, pénzt s személyt szállító postakocsi a radnai postahivataltól mintegy 15 öl távolságra megállván, hogy a kocsi-gazda (conducteur) átvegye a további szállítandókat; a mint ezekkel kilép az utca ajtaján, egy fekete ruhába öltözködött egyén föbe vágja s azzal kiragadja hóna alul a levéltáskát mintegy 6000 néhány száz pengő forinttal. A tettesnek eddig nyomára nem jöttek.

△ (*Nagy égiháboru*) kerekedett e hó 6-án Brassóban, miközben erősen villámlott és mennydörgött.

— (*Kisfaludy Sándor*) halhatatlan költőnk egykori kedvencz hegedűje, mint egy vidéki levélből értesülünk, jelenleg Matkovich Zsigmond urnak, a hali pusztá birtokosának (Győrmegeyében), tulajdona, ki e szép ereklyét nagyon megbecsüli.

○ (*A bécsi ágostai és helvét hitvallása község*) saját iskolaházat szándékozik építeni. Gyámolításra fölszólítja a községtanácsot is, melly e czél előmozdítására 50,000 ujftot ajánlt meg.

○ (*A déssi vargák*) e hó 3-án a kaszinó teremben csinos tánczvizgalmat rendeztek, a tervben levő reáliskola javára.

○ (*Horváth-Horthi*), lendítő, hajtósulyos erőn alapuló kocsijával, mellynek képét és leírását mi is közöltük, a napokban sikerült kísérletet tenni a városligetben. A kocsi 6—8 egyént befogadott, s a kólya (comfortable) sebességével haladt előre minden akadályon át, mi közben a legnagyobb könnyűséggel volt kormányozható. A feltalálót találmányának nagyban kivitelére gr. Szécsen Adolf segítette. A kocsi Pesten készült s Horthi ur most avval több nagyvárosba próbautazást fog tenni.

○ (*Párisban létezik vagy legalább létezett egy állat-honosító egylet*), mellynek működéséről már régtől nem hallottunk semmit. Ohajtandó volna, hogy gazdasági lapjaink, e társulat működését kellő figyelemmel kísérnék, s tudósítsák koronkint arról a magyar közönséget. *)

— *Léváról* (Bars) írják mártius 12-ről: Mi bevett ősi szokás szerint néhány tisztos vendégszerető polgár szomszéd társaságában, vigan töltöttük a vigságra rendelt napokat, s most, miután a komolyabb böjti napok beköszöntöttek, ezekhez alkalmazzuk életünk árboczfájának vitorláit! — Valami szomorú az a böjt! — kivált ha arra kárhóztatja saját bűnén kívül a jámbort, egy előre nem látott veszélynek romboló hatalma, például a tűz, melly mult napokban Kovács, Uj-Bars, Marosfalva, Kis-Koszmály községeket felperzselé!... A mi vidékünkön e szomorító eseményeknél feltűnő, az: hogy mind Uj-Barson, mind Kis-Koszmályon, a tűz a *birói laknál* ütött ki! — ha netalán fölzudult egyéni boszu egy helyett százakat juttatott koldusbótra; ám itélje meg a világ, milly büntetést kellessék a pokol illy szülöttje fejére mérni? — Mi is két példányával szolgálunk a csudaszülötteknek a bárányok osztályából. Vagy két hete P. szomszéd helység mérsárosának egyik juha három bárányt ellett, kettő él, a harmadik noha egészen kifejtett, de gyengébb testalkotású, nem sokára elhullt; — valamivel előbb pedig az uraság Génye nevű pusztáján egy juh csuda-ikert ellett; a két test ivalakban egygyé nőtt előrésze, a három füllel ellátott rendes fej, a két hátulsó láb és fark egymással átellenben, és az előlábak is a nyakszirtben összeolvadva egymással átellenben csüngnek le. P—r. uradalmi irnok szivességéből a lévai algymnasium museumának jutott, mellyt csak nem rég G. J., cs. kir. tábornok, igen becses régi pénzgyűjteménnyel nagylelkűen megajándékozott, s melly egyes jótévkö által mindinkább gazdagodik. — Időjárásunk majdnem tavaszi, fűrgé gazdáink itt-ott el is végezték már a szántást, vetést, a sármányok és pacsirták buzditó csevegései mellett, és ha néha-néha reánk nem fujsnak csipős lehetőségeket a szomszéd hóval fedett hegyek, elbiznók magunkat, hogy amugy véletlen májusba estünk. *Ádámfi.*

○ (*A debreceni sz. Györgynapi vásár*) megtartása a hivatalos lap hirdetései közt nemrég máj. 8-ra volt hirdetve; e változás nem fog létre jöni; hanem a nevezett vásár a szokott időben menend végbe.

○ (*A gabona-árak.*) A pesti piacon a buzára nézve folyvást szilárd a hangulat; a zabot is kapva veszik 2 ft. 27 kron. E lendületet a kormány által eszközöltetett vásárlások idézték elő. A márt. 12-két megelőzőtt néhány nap alatt Magyarország közel egy millió gabonát adott el, a nélkül, hogy a magtárak ez ürítést megéreztek volna. Egyik laptársunk, igen helyesen, erre azt jegyzi meg, hogy a hol a termelő erő illy tetemes termékbőséget képes előállítani, ott nem bevándorlókra, hanem arra volna szükség, hogy e fölöslegnek a külföldre minden áron ut nyitassék. Kassát és Nagyváradot kivéve, hazánk minden piacán áremelkedés tapasztalható. A buza febr. 28-tól márt. 5-ig N.-Szebenben 14, Mosonyban 15, Pécsen 27, Sopronban 29, Szabadkán 32, Ujvidéken 35, Nagy-Szombatban 49 krral emelkedett. A külföldi gabonapiacok azonban néhol kezdenek élénkülni kissé.

Irodalmi jelentés. Hogy a „*Testvérhasa történet kincsei*“ című vállalomt idáig be nem fejezhetem, egyedüli oka súlyos betegségem volt, melly-nél fogva a tisztelt olvasó-közönségnek elméző türelmét alázatos bizalommal kikérem. De most már jobban lévén, egész bizonyossággal ígérhetem s értesitem nagyérdemű olvasó-közönségemet, hogy azt e folyó évben tejjesen bevégezdem, s tisztelt előfizetőimnek kézhez szolgáltatandom. — Pest, mártius 16-án 1859. — *Vereby Soma.*

Egyveleg.

+ (*Meddig élhet az ember tápszer nélkül?*) Erre vonatkozólag Lewes, Goethe életirója, egyik munkájában egész sorát adja elé a legérdekesebb eseteknek, mellyeknek nagy része természetesen nincs olly pontossággal bebizonyítva, minőt a tudomány megkíván, egy része pedig határozottan a mesék országába tartozik. — Egy fiatal leány, ki szegénységét szügyenlettel bevallani, 78 napig tartotta fenn magát csupán citromnedvvel, minden egyéb tápszer nélkül. Egy másik nő négy hónapon át, egy harmadik egy egész évig nem vett magához semminemű eleséget. *Haller* pedig olly esete-

*) Közelebb fekvő kérdés az volna, hogy hova lett azon „baromfienyestő társulat“, mellyről két évvel ezelőtt itt Pesten váltottunk olly sok szót? — Erre nézve kérnek tőlünk a vidékről gyakran felvilágosítást, mi pedig az illetőktől várjuk azt. — *Szerk.*

ket hoz föl, mellyek azt bizonyítják, hogy az ember 3—4 évig is képes koplalni. *Mackenzie* egy olly leányt említ, ki négy évig minden táplálék nélkül élt. Ugyonott nála olvassuk, hogy egy skótnó nyolcz évig semmi egyebet nem vett magához, mint hébekorba egy kis vizet. Találunk hat söt tiz évi koplalás példait is. De mindezen eseteket elhomályosítja az a nő, ki ötven éven át csupán a tej leszedett habjával élt.

⊙ (Különös óra.) A szegényebb sorsu chinai, ha az időre nézve tájékozni akarja magát, a macska szemébe néz és megmondja, hány óra. A szem hogara (láta) a viláosságban jobban összehúzódik, vagyis kicsinyebb,

a sötétségben pedig kitágul. A macska szeménél ez igen észrevehető, mellyen a láta nagyságának alakulása a nap viláosságának minden foka szerint más. — És így igaz van a chinainak, ha az idő meghatározása végett a macska szemébe néz, mellyben a láta nagyságából némi gyakorlás után megítélheti, hogy mint áll az idő, mert a nap fénye reggeltől délig fokozatosan erősbül, azután pedig estélig fokozatosan gyengül.

⊙ (Kitöröhlellen tinta.) *Kletsinsky* tanár ur új tintavegyülekét talált föl, mellynek iratvonásait sem kivakarás, sem vegyi halványító és kitörölő szerek által nem lehet többé eltüntetni.

Színházi napló.

Péntek, márt. 11. „Egy pohár víz.“ Vigjáték 5 felv. Irta *Scribe*, ford. *Nagy Ignác*. Érdekes régi vigjáték. A szereplők jó kedvvel játszottak benne, azért jól is sikerült.

Szombat, márt. 12. „Lear király.“ Szomorujáték 5 felv. Irta *Shakespeare* ford. *Egressy Gábor és Vajda Péter*. A tetszésnyilatkozat ezuttal *Egressy* illetve, kit kiléptekor igen soká tartó tapsviharral s koszorúkkal fogadott a nagy számú közönség. *Egressy* kitünő *Lear* király volt.

Vasárnap, márt. 13. „Két pisztoly.“ Eredeti népszinmű 3 szakaszban dalokkal és tánczcal, írta *Szigligeti*.

Hétfő, márt. 14. „Nem töröm a háznál.“ Eredeti vigjáték 3 felv. Irta *Lendvay Márton*. Felvonások közt *Oxford Amalia* k. a. londoni zongoraművész nő pár versenyművet adott elő zongorán, zenekar kíséretében. A közönség az előtte eddig ismeretlen művésznőt szívélyesen fogadta, s szabályos szép játéka iránt kellő méltánylást tanúsított.

Kedd, márt. 15. „Robert és Bertram.“ Ballet 3 felv.

Szerda, márt. 16. *Réthy Mihály* javára. „Vén bakancsos és fia a huszár.“ Eredeti népszinmű 3 felv. Irta *Szigeti*.

Csütörtök, márt. 17. *Huber Ida* k. a. és *Reichel ur* föllépteül: „*Tell Vilmos*.“ Opera 2 felv. *Rossini*ól.

Szerkesztői mondanivaló.

4385. **Temesvár.** A. P. A kérdésre csak minket illetőleg felelhetünk. Laptársaink anyagi állásáról hiányos tudomásunk van, ámbár önnel együtt mi is hiszszük, hogy a lapok statisztikája igen érdekes adatul szolgálhat a haza jelen mivelődési fejlettségéhez. E tárgyban csak az illető sajtóhatóság szolgálhatna megbízható adatokkal, mellynek a kiadók félvéneként beszoktak jelenteni lapjaik példányainak számát. Mi csupán annyit tudathatunk önnel, hogy az egy nyomdában és kiadónál megjelenő két külön vállalat: a Vasárnapi Ujság és *Hirmondó* jelenleg több mint 20,000 példányban küldetik szét, mely szám a két vállalat között csaknem egyenlően oszlik meg. Helyes-e ez arány? s általában mi e tárgyban az örvendetes, s mellyek volnának még holmi jámbor ohajtások? — azt engedje ön máskorra s más tőrre halasztanunk.

4386. **Pest.** Egy előfizető. — Mi is osztjuk ön csodálkozását s panaszait, hogy *Vörösmarty* munkáinak kiadása teljesen elfogyván, azokra új vállalkozó nem akad. De e művek körüli tulajdonosi s kiadói jogokat közelebb kell még kiismernünk, míg a tárgyhöz tüzetesen hozzászólhatnánk. Valóban botránkozottat gondolat, hogy könyvtárainknál hiában keresi a magyar ember *Vörösmarty* munkáit!

4387. **B. Ujváros.** — szk. Az a polemizálás nem vezet célhoz — s a végtelenig lehet nyújtani, ha ki akarja. De még pörtárgyalásokban is határozott száma van a replikáknak. Tényeket kérünk. Ön érdeme kétségtelen: ön megszólaltatta *B. Ujvárost* s kivette az élet és irodalom szinpadára, a hol, reméljük, mindig nagyobb szerepekben fog fölléphetni. A közönség nem fog késmi tapsaival.

4388. **R. Bisztró.** A mennyire hatáskörünk engedi, céljait örömet mozditandjuk elő.

4389. **Eszék.** Panasz, hogy a casinoból kiszorították a „csárdást.“ Van egy jó nóta, mellynek minden versszaka így végződik: „Hej, huj, több is veszt Budánál!“ *Vigasztalódjunk a jövő farsanggal.*

4390. **Szentes.** A. Elkészt farsangi tudósítás — benne semmi feltűnő, közlésreméltó; semmi jótékony cél.

4391. **B. község.** Ha valakit hivatalból kitesznek: okának kell lenni, de ezt nem hirlap utján kell megkérdezni vagy feszegetni. Más ut bizonyosan inkább vezetne célhoz.

4392. **Sokoróalja.** Üdvözljük *Kis- és Felpécz* két szomszéd helység előjáróit, jegyzőjét és tanítóit, kik egy olvasókört alakítottak, mellynek célja, az irodalomnak utat nyitni az alsóbb néposztályba.

4393. **Endrőd.** N. K. A kérdezett ur lakása *Földes (Észak-Bihar)*. Utolsó posta: *Szoboszló*.

4394. **Egerszalók.** A közlött esemény bővebb indoklását szeretnők ismerni, s ajánljuk azt, az illető munka szerzőjével tudatni, ki bizonyosan igénybe veend minden orvoslatot illy eljárás ellen.

4395. **Endre szép levente.** Eléggé nevezetes készítmény. Egy egész hosszú balada, mellyben nem kerül elő más magánhangzó, mint az e vagy é. Közölni nem közöljük, hanem curiosum gyanánt ide iktatjuk a kísérő levelet, melly szintén bir ama mekegő tulajdonsággal, s melly igen mulatságosan így hangzik:

„Szerkesztés érdemes Mestere! Verselés nem levén mesterségem, egész szeméremmel lépek fel e-vel versben szerkesztett „Endre szép Levente“ beszélyemmel; esmérvén Kegyed nemes érzését, reményem: e csekélység megvetést nem nyerend; mert nem felengzés, tetszés, s egyéb mellékes érdek — de szent cél vezetett verselésre, mellyben csekély tehetségemhez képest emelem becsét s érdemét szeretett nemzetem termékeny nyelvének, melly e-vel egész elbeszélések — régék — mesék s legnevezetesebb eseményeknek versben, nem versben szerkesztésére elégséges, és nem mérkezhet e részben véle egy nemzetnek nyelve sem. Ezekhez képest szépen kérek gyenge versemmek egy kevés helyet nemzet-kedvelte, jelesen szerkesztett — Levelében! — Kétszer egy. V...n Fehérmegyében.

4396. **Z...falva.** Z-i. Dr. *Siklósy ur* intézete *Budán* a városmajor-utca végén van. Általában tudni kell, hogy a nevezetesebb fővárosi intézetek s firmákhoz bizvást lehet intézni leveleket, a nélkül, hogy a levélíró a lakást és házszámot is följegyezze. Majd el igazítják azt a levélhordók. Több ízben érintettük már e tárgyat — s önnel is kár volt másfél évig várakoznia, míg eziránt kérdést intézett.

4397. **Ompolyi.** Vettük a jeles cikket s mielőbb közleni fogjuk.

4398. **N. Vázsony.** Ezennel kiigazítjuk levelezőnk tudósításának illető pontjait. A n. vázsonyi dalidóban a magyar táncz nem volt háttérbe szorítva, sőt inkább. A zene sem

volt „olly tulzott rossz.“ Nem a híres „*Csicseri*, hanem az egyszerű ugyan, de rendszeren iskolázott vesztémi zenetársaságnak 10 egyéne működött.“ — Hogy is lehetett a kettő össztéveszteni?

4399. **Soroksár.** D. A. Több oldalról értesülünk, hogy a tüzvész után a m. biztosító társulat ügynökei jelentek meg legelső a hely színén s elégitették ki leggyorsabban az illetők igényeit. Örvendünk, hogy ön is illyképen tudósít.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.	
			kelet	nyug.		kelet	nyug.
Mártius			Márt. (ó)		Wad.		
20 Vasár	B 2 Joachim	B 2 Rem.	8 D 2 bójtb.	6 5 6 10	14 Parim	8 37	6 20
21 Hétfő	Benedek	Benedek	9 40 vért.	6 4 6 11	15 S. Pur.	9 55	6 38
22 Kedd	Octavian	Lea özv.	10 Kodrat	6 3 6 11	16	11 11	7 2
23 Szerda	Otto. Aquill.	Otto Vic.	11 Sophon	6 1 6 13	17	*	7 31
24 Csütört.	Gábor főang.	Gábor	12 Theophan.	5 59 6 15	18	0 24	8 5
25 Péntek	Gyüm. o. BA	Hermel.	13 Nicephor	5 56 6 16	19	1 27	8 50
26 Szomb.	Manó (Eman.)	Manó	14 Benedek	5 54 6 18	20 Sab.	2 19	9 16

Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 26-án 10 óra 43 perczkor délelőtt.

TARTALOM.

Medgyes Lajos (arczkép). — Nagybójtai prédikáció. Ködi Lázár. — Az ország titka (folyt.) P. Szathmáry Károly. — Látogatás egy németországi parasztgazdánál (vége, 2 képpel). Kubinyi Ágoston. — Erzsébetváros (képpel). D. F. — A mákony (opium) élvezése Chinában (képpel). — Tárház: Kakas Márton a színház körül. — Az időjárás- és időjóslatokról. Raisz Károly. — Irodalom és művészet. — Vasárnapok. — Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyetek. Jótékonyaságok. Mi újság? Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

— A Politikai Ujdonságok 11. számának főtartalma: Nem hittek a „*Moniteur*“ nek. — Az ausztriai-olasz szerződés. — Heti krónika. Vidéki közlemények: Velence, Szatmár, Debreczen stb. Rendes rovatok.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

jövő évnegyedi, azaz: **aprilis—juniusi**, vagy három évnegyedi, azaz: **aprilis—decemberi** folyamára.

Van szerencsénk jelenteni, hogy a lapjaink iránt folyvást nyilatkozó élénk részvét által felhiva, a jövő aprílban kezdendő évnegyedre s három évnegyedre új előfizetést nyitunk. El van ismervé, hogy testvérlapjaink a *Vasárnapi Ujság* és *Politikai Ujdonságok* együttvéve, nemcsak legteljesebb tükrét állítják elő a hazai mozgalmaknak, hanem az emberi ismeretek és tudnivalók minden ágából a legkülönneműbb közleményeket nyújtják, a mellyeket minden mivel magyar ember haszonnal és érdeklél olvashat. A szerkesztőség bebizonyult hazafiai szelleme és izlése kezeskedik, hogy a két testvérlap ezután is az elismeréssel talált eddigi irányban fog haladni, a mi remélni engedi, hogy ez aránylag legbővebb tartalmu s legolcsóbb lap olvasói a beálló új évnegyedben ismét jelentékeny számmal fognak szaporodni.

A megrendeléseket korán kérjük megtéetni, hogy a nyomtatandó példányok száma iránt tájékozhatassuk magunkat. — Első évnegyedi példányaink elfogytak.

Előfizetési feltételek:

(Vasárnapi Ujság a Politikai Ujdonságokkal együtt)

Aprilis—juniusra 2 ft. 10 kr. — Aprilis—decemberre 6 ft. 30 kr. ujp.

Külön előfizetés a Politikai Ujdonságokra:

Évnegyedre (aprilis—juniusra) 1 forint 10 krajczár ujpénz.

Minden tiz előfizetett példányra egy tisztelet-példány. — A pénzes-levelek bérmentes küldése kéretik.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala.

(Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert** (lak. uri-utca 12. sz.)